

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Kristin Liatsou

Överlämnande på grund av brott-

den europeiska och den nordiska
arresteringsordern

Examensarbete
30 högskolepoäng

Per Ole Träskman

Straff- och processrätt

VT-12

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Avgränsningar	8
1.3 Metod	8
1.4 Disposition	9
2 BAKGRUND	10
2.1 Utlämning	10
2.2 Från utlämning till överlämnande	11
2.3 Principen om ömsesidigt erkännande	13
2.3.1 EU	13
2.3.2 Norden	14
3 EN EUROPEISK ARRESTERINGSORDER	15
3.1 Bakgrund	15
3.1.1 1957 års utlämningskonvention	15
3.1.2 EU:s utlämningskonventioner	16
3.1.3 Rambeslut om en europeisk arresteringsorder	18
3.2 EU-avtalet	19
4 EN NORDISK ARRESTERINGSORDER	21
4.1 Bakgrund	21
4.1.1 Straffrättsligt samarbete inom Norden	22
4.1.2 Den nordiska utlämningslagen	22
4.1.3 Konventionen om en nordisk arresteringsorder	23
4.2 Förhållandet mellan konventionen och rambeslutet	25
4.2.1 Strafftrösklar och avslagsgrunder	25
4.2.2 Tidsfrister	26

4.2.3	Utvidgat överlämnande och vidareöverlämnande	27
4.2.4	Politiska brott	27
4.2.5	Transitering	28
4.3	Förhållandet mellan arresteringsorderlagen och den nordiska arresteringsorderlagen	28
4.3.1	Förhållandet mellan en europeisk och en nordisk arresteringsorder	29
4.3.2	Straffrösklar	29
4.3.3	Avslagsgrunder	30
4.3.4	Beslutande myndighet	31
4.3.5	Tidsfrister	31
4.3.6	Utvidgat överlämnande och vidareöverlämnande	32
4.4	Förhållandet mellan den nordiska utlämningslagen och den nordiska arresteringsorderlagen	32
4.4.1	Straffrösklar	33
4.4.2	Avslagsgrunder	33
4.4.3	Beslutande myndighet	34
4.4.4	Tidsfrister	35
4.4.5	Utvidgat överlämnande/utlämning och vidareutlämning/överlämnande	36
5	MERVÄRDET AV EN ARRESTERINGSORDER	37
5.1	Den europeiska arresteringsordern i praktiken	37
5.2	Områden som kräver mer arbete	37
5.3	Koppling till den nordiska ordningen för utlämning	39
5.4	Mervärdet av en nordisk arresteringsorder	41
5.5	Den nordiska arresteringsorderns framtida påverkan på den europeiska arresteringsordern	43
6	AVSLUTANDE REFLEKTION	47
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	51

Summary

Extradition as a legal institution is an important part of the international judicial cooperation. By cooperating States can accomplish the prosecution of a suspect or the execution of a judgment. The extradition law has traditionally contained international conventions and bilateral treaties. This is also the way in which the cooperation within the EU has been regulated. As time passed by the system became complex due to additional protocols and ad hoc agreements. It was decided that the cooperation on extradition should be revised to become more efficient. This resulted in the traditional procedure for extradition being replaced by a system of surrender based on a European Arrest Warrant. The surrender system is based on the principle of mutual recognition.

The surrender process differs from the traditional extradition procedure in the way of the EAW not being a request for extradition; rather the EAW *shall* be executed, given no ground for refusal is applicable. Simply put, one Member State issues the warrant and the other Member State is expected to execute it.

The purpose of the new system is to simplify the extradition procedure. At the same time it is part of the ultimate ambition of the Union to create a system of free movement of judicial decisions within an area of freedom, security and justice. Free movement of judicial decisions is one way of tackling the problem of criminals crossing borders. A problem partly created by the advent of open borders between the Member States of the EU.

In drafting and negotiating the Framework Decision of the European Arrest Warrant the system of intra-Nordic extradition was taken into account. Shortly after adopting the Framework Decision a meeting was held between the Nordic ministers of Justice in Svalbard. It was decided that the Nordic Extradition Acts should be revised based on the Framework Decision. Three years later a convention was concluded between the Nordic countries, a convention referred to as the “Nordic Arrest Warrant”. The convention will replace the existing Nordic Extradition Acts. And for Sweden it will also replace the EAW procedure in relation to Denmark and Finland.

The purpose of the convention is to provide a more effective and efficient system of extradition. In accordance with what was argued in favor of the EAW, a more efficient system is necessary for combating cross-boarder crime. The convention goes further than both the FD and the existing intra-Nordic system. This indicates the possibility of advanced judicial cooperation between the Nordic countries. In relation to the existing Nordic system the convention means that an optional extradition procedure with few grounds for refusal will be replaced by a mandatory surrender system however with several grounds for refusal.

In Sweden the convention has been implemented through the Act on surrender from Sweden according to a Nordic arrest warrant. The Act is not yet in force and will not be until the day Government decides so. When the Act of the Nordic Arrest Warrant enters into force the current Nordic Act will be withdrawn.

The EAW has been in force since the 1st of January 2004, and it has been seen as both positive and negative. As it has inspired the Nordic countries to also abandon the traditional extradition procedure it is interesting to discuss if criticisms directed at the EAW might also be relevant in the case of a Nordic arrest warrant. Another intriguing discussion will be to what extent the Nordic Arrest Warrant can enhance extradition between the Nordic countries. Moreover one can discuss if the Nordic Arrest Warrant will be of inspiration of future development of the European Arrest Warrant.

Sammanfattning

Utlämningsinstitutet är en viktig del av det internationella straffrättsliga samarbetet. Syftet är att genom gemensamma insatser få till stånd lagföring av en brottsmisstänkt person, eller möjliggöra att ett redan utdömt straff kan verkställas. Utlämningsrätten har traditionellt reglerats genom multilaterala konventioner eller bilaterala avtal. Det var också på detta vis som relationen mellan EU:s medlemsländer reglerades. Med tiden kom det att bli ett komplext system på grund av ett flertal tilläggsprotokoll och ad hoc lösningar. Man beslutade att utlämningsarbetet måste revideras för att bli mer effektivt. Detta resulterade i att det traditionella utlämningsförfarandet ersattes av ett överlämnandeförfarande som har sin grund i en europeisk arresteringsorder. Systemet med ett överlämnande enligt en arresteringsorder bygger på principen om ömsesidigt erkännande.

Ett system för överlämnande skiljer sig från det traditionella utlämningsförfarandet i det att en arresteringsorder egentligen inte är framställan om överlämnande. En utfärdad arresteringsorder *skall* verkställas om ingen avslagsgrund är för handen. Den ena rättsliga myndigheten utfärdar en arresteringsorder och den andra verkställer den.

Syftet med det nya systemet är att förenkla utlämningsförfarandet. Samtidigt är det ett led i den generella målsättningen inom EU att skapa fri rörlighet för straffrättsliga avgöranden inom ett område med *frihet, säkerhet och rättvisa*. Fri rörlighet för rättsliga beslut är ett sätt att bemöta problemet med brottslingar som rör sig över gränserna, vilket har ökat som en följd av de öppnare gränserna inom EU.

När man inom EU tog fram rambeslutet om en europeisk arresteringsorder så använde man det nordiska utlämningssamarbetet som en förebild. På det nordiska justitieministermötet på Svalbard i juni 2002 beslutade man att det nordiska utlämningsförfarandet måste effektiviseras i åtminstone den utsträckning som det europeiska förfarandet hade gjorts. Tre år senare undertecknade de nordiska länderna en konvention om en nordisk arresteringsorder. Konventionen ersätter den nuvarande harmoniserade lagstiftning som reglerar utlämning mellan de nordiska länderna. För Sveriges del ersätter den i förhållande till Danmark och Finland även det europeiska arresteringsorderförfarandet.

Syftet med den nordiska konventionen är att förenkla och effektivisera det nordiska utlämningsförfarandet. Ett mer effektivt förfarande är nödvändigt för att kunna bemöta gränsöverskridande brottslighet. Konventionen är mer långtgående än både rambeslutet och den nuvarande nordiska ordningen. Detta visar att det mellan de nordiska länderna finns förutsättningar för ett avancerat straffrättsligt samarbete. I förhållande till den nuvarande nordiska ordningen innebär konventionen att ett fakultativt utlämningssamarbete med

få avslagsgrunder byts ut mot ett obligatoriskt överlämnandeförfarande med desto fler avslagsgrunder.

Konventionen har införlivats i svensk rätt genom lagen om en nordisk arresteringsorder. Denna lag har dock inte trätt i kraft ännu, utan det sker den dagen regeringen bestämmer. När den nordiska arresteringsorderlagen träder i kraft upphör den nuvarande nordiska utlämningslagen att gälla.

Den europeiska arresteringsordern har varit i bruk sedan den 1 januari 2004 och den har hunnit få både beröm och kritik. Med tanke på att den europeiska arresteringsordern har inspirerat de nordiska länderna till att lämna det traditionella utlämningsförfarandet blir det intressant att undersöka om den kritik som har riktats mot den europeiska arresteringsordern också kan riktas mot den nordiska arresteringsordern. Det är även intressant att diskutera i vilken utsträckning den nordiska arresteringsordern kan utöka utlämningen mellan de nordiska länderna samt om den kan komma att inspirera ytterligare fördjupning av det europeiska överlämnandesamarbetet.

Förord

”Halvbildad- obildad med utbildning” - John Karlzén

Att lämna in detta arbete innebär också att lämna livet som student bakom sig och välkomna arbetslivet med allt vad det har att erbjuda. Jag ser fram emot att få se så många fler lager av juridikens mångfacetterade karaktär, men också av min egen. Allt förändras ständigt och när jag läser detta förord om några år kan jag kanske förnimma en känsla av det jag känner nu, men jag kommer aldrig att känna detsamma.

Så nu ska jag njuta av denna stund tänkte jag och hälsa till alla mina nära och kära, som jag vet är minst lika glada, om inte mer över att jag nu är färdig med dessa år på juristutbildningen. Masoud, mamma och mina vänner; tack för er hjälp med stöd och uppmuntran och tack för att ni finns! Hur ni orkade ta er igenom mina långa meningar... kärlek!

Tack också till min handledare, Per Ole Träskman, för vägledning under skrivandets gång.

Nu ska här njutas av sommar och värme!

Kristin
2012-05-21, Göteborg

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
EAO	Europeisk arresteringsorder
EAOL	Europeiska arresteringsorderlagen
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska Unionen
JFT	Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
HD	Högsta Domstolen
NAO	Nordisk arresteringsorder
NAOL	Nordiska arresteringsorderlagen
NordL	Nordiska utlämningslagen
NTfK	Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser

1 Inledning

Den nordiska utlämningslagen trädde i kraft 30 juni 1960 och reglerar utlämnings-samarbetet mellan de nordiska länderna. Ordningen är fakultativ, vilket innebär att även om en utlämningsframställan faller inom lagens tillämpningsområde så kan en utlämning alltid avslås om särskilda skäl är för handen. Trots detta har en nordisk utlämningsframställan aldrig nekats på andra grunder än att det varit rättsligt omöjligt. Detta ger uttryck för en vilja att samarbeta samt att ett ömsesidigt förtroende existerar mellan de nordiska länderna.

Den 13 juni 2002 antog rådet rambeslutet om en europeisk arresteringsorder. För Sveriges del kom det att innebära att arresteringsorderförfarandet skulle tillämpas i förhållande till Danmark och Finland, i de situationer där det var mer långtgående än det nordiska utlämnings-samarbetet. Rambeslutet ersätter utlämnings-samarbetet och inför ett överlämnandesamarbete som bygger på principen om ömsesidigt erkännande.

Kort efter detta, den 25 juni 2002, beslutade man på det nordiska justitieministermötet på Svalbard att de nordiska utlämningslagarna skulle revideras för att uppnå åtminstone samma grad av effektivitet som det europeiska överlämnandeförfarandet. Tre år senare, på det nordiska justitieministermötet i Köpenhamn, undertecknade samtliga nordiska stater konventionen om en nordisk arresteringsorder.

Trots ett välfungerande utlämningssystem har alltså de nordiska länderna valt att övergå till ett överlämnandeförfarande i stil med det europeiska samarbetet. Den europeiska arresteringsordern bygger delvis på det väl fungerande nordiska samarbetet. Med detta i åtanke kan man diskutera varför de nordiska länderna ville upprätta ett system för en nordisk arresteringsorder.

1.1 Syfte och frågeställningar

Utgångspunkten för den här uppsatsen är att utreda vilket mervärde den nordiska arresteringsordern har i förhållande till den nuvarande nordiska utlämningsordningen. Då den nordiska arresteringsordern i princip är en kopia av den europeiska arresteringsordern är det intressant att utreda hur dessa rättsliga instrument förhåller sig till varandra, vilka skillnader och likheter finns. Syftet med att tydliggöra dessa skillnader är att skapa en förståelse för varför de nordiska länderna ansett det behövligt med ”en egen” arresteringsorder. Eftersom det nordiska samarbetet och det europeiska samarbetet på straffrättens område i viss mån influerar och inspirerar varandra så är det även intressant att föra en diskussion kring

vilken framtida påverkan den nordiska arresteringsordern kan tänkas få på den europeiska.

Frågor som kommer behandlas i uppsatsen;

- Vilka skillnader finns mellan de olika regelverken?
- Finns det problem med den europeiska arresteringsordern? Vilka är i så fall dessa? Kan dessa bli aktuella även vid överlämnande mellan de nordiska länderna?
- Vilket mervärde har den nordiska arresteringsordern i förhållande till den nuvarande ordningen?
- Kan den nordiska arresteringsordern influera den europeiska arresteringsordern till ytterligare förändringar?

1.2 Avgränsningar

Fokus för uppsatsen är att redogöra för det nordiska respektive det europeiska samarbetet vad gäller utlämning/överlämnande av brottsmisstänkta personer. Den teoretiska bakgrund som ges är koncentrerad till utvecklingen av samarbetet på utlämningsområdet. En generell beskrivning av det straffrättsliga samarbetet inom EU, eller uppkomsten av EU-kompetens på området upptas inte i framställningen. Det är visserligen ett intressant händelseförlopp och inget som ansetts som en självklarhet. Europeiseringen av straffrätten är dock ett tillräckligt omfattande ämne att fylla ännu en uppsats och har således inte kunnat behandlas här.

Enbart de regelverk som rör utlämning/överlämnande *från* Sverige kommer att behandlas. Det innebär att regleringen kring utlämning/överlämnande *till* Sverige ligger utanför denna framställning. Denna avvägning valdes eftersom det ännu inte författats någon förordning med föreskrifter för överlämnande till Sverige enligt en nordisk arresteringsorder. De regelverk som behandlar ett överlämnande från Sverige är också de som är mest omfattande.

1.3 Metod

Uppsatsen består av tre delar, en deskriptiv, en komparativ och en analytisk del. Genomgående har en traditionell juridisk metod tillämpats, vilket innebär en konsultation av rättskällorna, i förekommande fall lagtext, förarbeten och doktrin. För att fullt ut kunna ge en bild av syftet och funktionen av den europeiska arresteringsordern har även EU-rättsakter tillämpats i viss utsträckning.

I den deskriptiva delen är syftet att ge en bakgrund till, samt skapa förståelse för, utlämningsinstitutet samt dess utveckling både inom det europeiska och

också det nordiska samarbetet. För detta syfte har främst förarbeten och doktrin studerats.

Den komparativa delen syftar till att påvisa likheter och skillnader i de regelverk som bedömts vara intressanta för framställningen. För detta ändamål har lagtext och förarbeten studerats. Den komparativa metoden har valts för att tydliggöra vilka direkta effekter, på grund av ändrade legala förutsättningar, det nya förfarandet för överlämnande innebär.

Dessa två delar följs av en analytisk del där syftet är att utvärdera det europeiska och det nordiska samarbetet på utlämningsområdet samt dess interaktion med varandra. Eftersom fokus i uppsatsen ligger på den nordiska arresteringsordern och dess interaktion med den europeiska arresteringsordern sett ur ett nordiskt perspektiv så har i huvudsak svensk och nordisk doktrin på området studerats.

Då den nordiska arresteringsorderlagen inte trätt i kraft ännu, finns ingen möjlighet att studera vare sig praxis eller doktrin som med säkerhet kan ge ett deskriptivt svar på frågan om vilket mervärde den nordiska arresteringsordern har vad gäller effektivitet för utlämningsförfarandet inom Norden. Frågan har således besvarats i den analytiska delen genom ett hypotetiskt resonemang utifrån de förändrade legala förutsättningarna. De argument som framförs för och emot en effektivisering bygger till viss del även på analoga erfarenheter från den europeiska arresteringsordern.

1.4 Disposition

Uppsatsens första avsnitt, avsnitt 2, ger en generell introduktion till utlämningsinstitutet och även en kort introduktion till principen om ömsesidigt erkännande. Därefter följer i avsnitt 3 en mer ingående bakgrundsbeskrivning till de utlämningsavtal mellan europeiska länder som har lett fram till dagens form av samarbete som bygger på en europeisk arresteringsorder. Avsnitt 4 innehåller en liknande introduktion för det straffrättsliga samarbetet mellan de nordiska länderna. Detta följs av en omfattande del av innehållsmässig jämförelse mellan rambeslutet och konventionen, den europeiska arresteringsorderlagen och den nordiska arresteringsorderlagen samt mellan den nordiska arresteringsorderlagen och den nordiska utlämningslagen. Avsnitt 5 utgör en diskussionsdel om de olika instrumentens inbördes påverkan på varandra. Där behandlas frågeställningarna som berör mervärdet av en nordisk arresteringsorder samt lämpligheten av en utvecklad europeisk arresteringsorder i stil med den nordiska.

2 Bakgrund

Syftet med följande avsnitt är att översiktligt redogöra för utlämningsinstitutets plats i den svenska lagstiftningen samt att ge en introduktion till det systemskifte som har ägt rum från utlämning till överlämnande. En kortfattad redogörelse ges också för principen om ömsesidigt erkännande, eftersom denna ligger till grund för överlämnandeförfarandet.

2.1 Utlämning

Utlämning innebär att en person utlämnas från en stat till en annan för att möjliggöra att den ansökande staten kan lagföra den eftersökte eller verkställa en redan utdömd påföljd. Ett ärende aktualiseras när personen inte finns på den ansökande statens territorium och staten blir beroende av den anmodade statens samarbete för att kunna få personen till sitt territorium. Så länge inte den eftersökte personen självmant beger sig till den ansökande staten så är detta den sista utvägen för en stat att kunna genomföra sin rättegång eller verkställa en utdömd påföljd.¹

I Sverige regleras utlämning av brottsmisstänkta personer till olika delar av världen genom olika regelverk. För utlämning till de nordiska staterna gäller lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge (den nordiska utlämningslagen) och för utomnordiska stater gäller lagen (1957:668) om utlämning för brott (utlämningslagen). Sedan 1 januari 2004 gäller för överlämnande mellan EU-länder lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder (arresteringsorderlagen).² Denna lag ersatte utlämningslagens särbestämmelser om utlämning inom EU och istället skall alltid den europeiska arresteringsordern tillämpas.³

Sverige fick sin första utlämningslag år 1913.⁴ I 1913 års lag hade domstolarna en huvudställning i utlämningsärendena och ett beslut från domstol var bindande för Konungen och omöjliggjorde en utlämning. Hade domstolen däremot givit sitt samtycke till utlämning kunde dock Konungen ändå välja att avslå en utlämningsbegäran. Före 1913 års lag var beslutanderätten förbehållen Konungen.⁵ Denna lag blev gällande fram till 1957 då den nuvarande utlämningslagen trädde i kraft.

¹ Påle (2003), s.21

² Förutom nämnda lag finns ytterligare bestämmelser som rör förfarandet med en arresteringsorder i två förordningar. Förordning (2003:1178) om överlämnande *till* Sverige enligt en arresteringsorder, som innehåller bestämmelser om genomförandet av rambeslutet samt Förordning (2003:1179) om överlämnande *från* Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, som innehåller bestämmelser om tillämpning av arresteringsorderlagen.(min kursiv)

³ Prop. 2003/04:7, s.57

⁴ Lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare

⁵ Påle (2003), s.39

Genom 1957 års lag, utlämningslagen, kom utlämningsförfarandet att få en politisk prägel genom att det nu var regeringen som fick fri prövningsrätt i utlämningsärendena.⁶ Detta sker dock genom en interaktion med HD liknande det utbyte som fanns mellan domstolarna och Konungen i 1913 års lag. Om HD finner ett hinder mot utlämning får regeringen inte bevilja ansökan. Har däremot HD funnit att inget hinder föreligger för utlämning så får regeringen ändå avslå ansökan om den kommer fram till en annan tolkning.⁷

2.2 Från utlämning till överlämnande

Inom EU antogs rådets rambeslut om en europeisk arresteringsorder den 13 juni 2002.⁸ Därmed lämnade man det traditionella utlämningsförfarandet bakom sig och övergick till ett system för överlämnande mellan rättsliga myndigheter.

I rambeslutet definieras en europeisk arresteringsorder som ”... ett rättsligt avgörande, utfärdat av en medlemsstat med syftet att en annan medlemsstat skall gripa och överlämna en eftersökt person för lagföring eller för verkställighet av ett fängelsestraff eller en annan frihetsberövande åtgärd.”⁹

Att den ena staten godkänner den andra statens beslut och därmed verkställer en begäran enligt en arresteringsorder är ett uttryck för principen om ömsesidigt erkännande av rättsliga beslut.¹⁰

För att markera att det har införts ett system som är så förenklat att det inte längre kan klassas som ett utlämningssamarbete använder man sig i rambeslutet av en ny terminologi. Den anmodade staten är nu den *verkställande* och den ansökande staten är nu den *utfärdande* staten. Samarbetsformen kallas inte längre utlämning, man talar istället om *överlämnande*.¹¹

⁶ Se dock betänkandet Utlämning (SOU 2011:71) med förslag om en reformerad utlämningslagstiftning. Där är en av de viktigaste förändringarna att allmän domstol tar över rollen från regeringen som beslutande organ. Regeringen skall dock ha fortsatt kontroll över utlämningsärenden där svensk utrikes- och säkerhetspolitik gör sig gällande. Detta är ett led i utredningens utgångspunkt; att utlämning från Sverige ska ske på ett sätt som är snabbt, rättssäkert och effektivt. För att förstärka rättssäkerheten skall förutsättningar och villkor för utlämning tydligt anges i lagen. En annan viktig förändring är en uppmjukning av det absoluta förbudet mot utlämning av svenska medborgare. Den nya utlämningslagen föreslås träda i kraft tidigast 1 januari 2014. Se utredningen s.17-20

⁷ Påle (2003), s.44 Sekundärkälla

⁸ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna

⁹ Art.1.1, rambeslutet

¹⁰ Prop. 2003/04:7, s.57

¹¹ Påle (2003), s.379

Tanken med förfarandet för överlämnande är att ett överlämnande skall ske såvida det inte är rättsligt omöjligt. Vad som är rättsligt möjligt eller inte regleras genom specifika bestämmelser, lite utrymme ska lämnas för en skönsmässig bedömning. Huruvida ett utlämnande ska ske eller inte har således kommit att bli mer av en juridisk än en politisk angelägenhet.¹²

Rambeslutet införlivades i svensk rätt genom arresteringsorderlagen som trädde i kraft 1 januari 2004.¹³

Även vad gäller de nordiska ländernas samarbete har man nu valt att lämna utlämningsförfarandet bakom sig och gå över till ett system för överlämnande. En konvention om en nordisk arresteringsorder undertecknades i juni 2005.¹⁴ Motsvarande förändringar i terminologin har skett för de nordiska förhållandena.¹⁵

I konventionen definieras en nordisk arresteringsorder som ”... ett rättsligt avgörande, utfärdat av en nordisk stat med syftet att en annan nordisk stat skall gripa och överlämna en eftersökt person för lagföring eller för verkställighet av ett fängelsestraff eller en annan frihetsberövande åtgärd.”¹⁶

Konventionen har införlivats i svensk rätt genom den nordiska arresteringsorderlagen.¹⁷ Lagen träder i kraft den dag regeringen bestämmer och därmed upphör den nordiska utlämningslagen att gälla.

Det är således enbart utlämning till tredje land som fortsättningsvis regleras enligt ett traditionellt utlämningsförfarande. Det nordiska och europeiska samarbetet följer istället ett system för överlämnande som bygger på principen om ömsesidigt erkännande.

Nedan kommer rambeslutet och konventionen att skildras mer ingående.¹⁸ Närmast följer dock en kort redogörelse för uppkomsten av principen om ömsesidigt erkännande eftersom det är på denna princip varpå systemet för överlämnande vilar.

¹² Int. Criminal Law, s.212

¹³ Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, se övergångsbestämmelser

¹⁴ Konventionen av den 15 december 2005 om överlämnande mellan de nordiska staterna på grund av brott

¹⁵ Int. Criminal Law, s.379

¹⁶ Art.1.1, konventionen

¹⁷ Lag (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder

¹⁸ Se nedan avsnitt 3 och 4

2.3 Principen om ömsesidigt erkännande

2.3.1 EU

På det Europeiska rådets möte i Cardiff 1998 började man diskutera principen om ömsesidigt erkännande som en del i det straffrättsliga samarbetet inom EU. Ett effektivt straffrättsligt samarbete ansågs vara avgörande för att kunna bekämpa den gränsöverskridande brottsligheten.¹⁹ Principen introducerades som ett alternativ till harmonisering eftersom det varit svårt att enas om gemensamma åtgärder på grund av att rättssystemen såg så olika ut i Europa.²⁰

Genom Amsterdamfördragets ikraftträdande i maj 1999 introducerades som målsättning att EU skulle utvecklas till ett område med *frihet, säkerhet och rättvisa*. Som en viktig del i den målsättningen finns den gemensamma europeiska brottsbekämpningen.²¹

Betydelsen och nödvändigheten av skapandet av detta område betonades på Europeiska rådets möte i Tammerfors i oktober 1999 och man fastslog att principen om ömsesidigt erkännande skulle utgöra en hörnsten inom det civil- och straffrättsliga samarbetet inom EU.²²

I Tammerfors konstaterades att EU-medborgarna skulle kunna förlita sig på att unionen skyddar dem, deras rättigheter och deras frihet mot det hot som den grova brottsligheten utgör. De öppna gränserna har medfört en större benägenhet hos brottslingar att röra sig över de nationella gränserna. Brottsbekämpningen måste ha samma förutsättningar att följa den utvecklingen.²³ Det ansågs därför vara viktigt att med gemensamma insatser bemöta detta hot och utforma åtgärder för att förebygga och bekämpa brottslighet och kriminella organisationer i hela unionen.²⁴ Att använda den ökade gränsöverskridande brottsligheten som motiv till ett fördjupat straffrättsligt samarbete i alltför hög utsträckning är till viss del motsägelsefullt med tanke på att det är EU-samarbetet som delvis skapat en sådan utveckling.²⁵

För att kunna effektivisera det straffrättsliga samarbetet behövdes de traditionella samarbetsformerna ses över. Dessa, ofta politiska, samarbetsformer karakteriserades av tidsödande procedurer som hämmade effektiviteten. Med principen om ömsesidigt erkännande skulle istället andra rättsliga myndigheters domar och beslut erkännas och verkställas som de var, istället för att omformas till ett nytt nationellt beslut.²⁶ I vilket fall skall

¹⁹ Suominen (2011), s.43

²⁰ Nilsson (2005), s.888

²¹ Suominen (2011), s.31

²² Suominen (2011), s.43-44

²³ Träskman (2005), s.867

²⁴ Träskman (2005), s.860

²⁵ Thunberg Schunke (2004), s.231

²⁶ Suominen (2011), s.44-45

den verkställande staten inte göra mer än en formaliserad och begränsad prövning.²⁷

Basen för ömsesidigt erkännande är ett reellt ömsesidigt förtroende och utan detta förtroende kan inte ett system med ömsesidigt erkännande fungera fullt ut.²⁸

2.3.2 Norden

Inom Norden har principen om ömsesidigt erkännande existerat inom det straffrättsliga samarbetet sedan 1948. Det var då i form av en konvention mellan Sverige, Danmark och Norge med bestämmelser om erkännande och verkställighet av bland annat böter och förverkanden.²⁹ Att de nordiska länderna har valt att tillämpa låga strafftrösklar och ge avkall på kravet på dubbel straffbarhet ger uttryck för ömsesidigt erkännande av varandras materiella straffrätt. Genom att inte låta den nationella lagstiftningen bli ett hinder för utlämning säkerställer man att det blir ett effektivt verktyg för brottsbekämpning.³⁰

Genom införandet av den nordiska arresteringsordern får principen om ömsesidigt erkännande fullt genomslag inom det nordiska utlämningssamarbetet i och med att den fria prövningsrätten får ge vika för ett system med obligatoriskt överlämnande vid avsaknad av ett rättsligt hinder.

²⁷ Gröning (2008), s.49

²⁸ Suominen (2011), s.47

²⁹ Wersäll (2006), s.124

³⁰ Mathisen (2010), s.9

3 En europeisk arresteringsorder

Den europeiska arresteringsordern, som infördes genom Rådets rambeslut av den 13 juni 2002, var det första rambeslut som antogs för att realisera principen om ömsesidigt erkännande. På samma gång var det också en central åtgärd för att förverkliga unionens område med frihet, säkerhet och rättvisa.³¹ Syftet med den europeiska arresteringsordern var att effektivisera förfarandet för att få en brottsmisstänkt person överlämnad från en medlemsstat till en annan. Det traditionella utlämningsförfarandet, som ansågs vara komplicerat och tidsödande byttes ut mot ett överlämningsförfarande präglat av effektivitet.³²

Rambeslutet införlivades i svensk rätt genom arresteringsorderlagen som trädde i kraft 1 januari 2004.³³

3.1 Bakgrund

I detta avsnitt följer en beskrivning av de avtal angående utlämning som ingåtts mellan europeiska länder sedan 50-talet. Detta för att ge en bild av det arbete som har lett fram till att man till slut beslutade att ta fram ett rambeslut om en europeisk arresteringsorder. Avslutningsvis kommer det så kallade EU-avtalet, som ingåtts mellan å ena sidan EU:s medlemsstater och å andra sidan Island och Norge, att behandlas. Avtalet är i stora delar en spegelbild av rambeslutet och kan ses som ett ytterligare steg i utvecklingen av samarbetet mellan europeiska länder. Avtalet får också viss betydelse för utformningen av den nordiska arresteringsordern.

3.1.1 1957 års utlämningskonvention

Det europeiska utlämningssamarbetet tog fart genom den europeiska utlämningskonventionen av den 13 december 1957³⁴. Detta skedde parallellt med utarbetandet av den svenska utlämningslagen som i stora delar kom att bygga på utlämningskonventionen.³⁵ Sverige ratificerade konventionen 12 september 1958, alltså efter att utlämningslagen hade trätt i kraft, och reserverade sig i den utsträckning som konventionen inte överensstämde med utlämningslagen.³⁶

Konventionens utformande fick sin start i en rekommendation som den rådgivande församlingen inom Europarådet hade framtagit. Syftet med

³¹ Träskman (2007), s.19

³² Träskman (2007), s. 20

³³ Lag (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder

³⁴ SÖ 1959:65

³⁵ SOU 2011:175, s.97

³⁶ Påle (2003), s.56

rekommendationen var att fastställa gemensamma godtagbara principer för utlämning mellan medlemsstaterna. Den modell som vann gehör hos de flesta europeiska länderna var avtalsformen som förpliktar till utlämning så snart avtalets villkor är uppfyllda. De svenska delegaterna hade förespråkade en modell med enhetlig utlämningslagstiftning med fri prövningsrätt för varje enskilt utlämningsärende.³⁷

Till utlämningskonventionen har sedermera två tilläggsprotokoll fogats, det ena från 1975³⁸ och det andra från 1977³⁹. Det första protokollet öppnar upp för utlämning för politiska brott vad gäller vissa typer av gärningar, vilket Sverige valde att inte godkänna. Protokollet utvidgar också *ne bis in idem*-principen till att gälla i konventionsstaternas utlämnings-samarbete.⁴⁰ *Ne bis in idem* betyder ordagrant *inte två gånger i samma sak*. Principen innebär i regel att åtal inte får tas upp igen för en gärning som redan varit föremål för prövning.⁴¹

Det andra protokollet öppnar upp för accessorisk utlämning för bötesbrott, utlämning för fiskala brott samt ställer upp vissa krav för användande av utevarodomar.⁴² Med accessorisk utlämning förstås att utlämning samtidigt kan ske för flera brott, även om bara ett av brotten uppfyller de krav på svårighetsgrad som uppställs.⁴³ Så kallade fiskala brott innebär brott mot lagstiftning om skatter och andra offentliga avgifter samt tullar och valutatransaktioner.⁴⁴

I Sverige hade en möjlighet till accessorisk utlämning för bötesbrott redan införts genom en lagändring 1975 och den artikeln kunde således tillträdas utan lagändring. Vad gäller utlämning för fiskaliska brott så var det heller inga problem med att tillträda artikeln eftersom den delen av tilläggsprotokollet hade tillkommit i huvudsak på svenskt initiativ. Tillträdet kunde också ske utan lagändring då utlämningslagen inte innehöll något förbud mot utlämning på grund av fiskaliska brott. Vad gäller erkännandet av utevarodomar så kunde denna artikel införas genom att en mening lades till i 9§ utlämningslagen där det framgick att en utevarodom kan accepteras som underlag för utlämning om den dömda personen fått tillräcklig möjlighet att försvara sig eller annars kan påkalla ny domstolsprövning för att få den möjligheten tillgodosedd.⁴⁵

3.1.2 EU:s utlämningskonventioner

Det straffrättsliga samarbete som påbörjades inom Europarådet har under senare år intensifierats mellan de stater som är medlemmar av EU. Detta kan

³⁷ Påle (2003), s.55

³⁸ SÖ 1976:27

³⁹ SÖ 1979:13

⁴⁰ Påle (2003), s.58

⁴¹ Påle (2003), s.254

⁴² Påle (2003), s.58-59

⁴³ Påle (2003), s.170

⁴⁴ Prop. 1978/79:80, s.1

⁴⁵ Prop. 1978/79:80, s.10-14

dels förklaras av att de ursprungliga Europarådsländerna också är EU-medlemmar, dels av EU:s mål att genomföra den inre marknaden med bland annat fri rörlighet för personer. Den fria rörligheten har inneburit att även fler brottslingar rör sig över medlemsstaternas gränser och därmed uppstod ett behov av att underlätta utlämningsarbetet.⁴⁶

Som ett led i att förenkla utlämningsarbetet inom EU och som ett komplement till 1957 års utlämningskonvention utarbetades av en av EU:s ministerråd tillsatt rådsarbetsgrupp två utlämningskonventioner, 1995 års EU-konvention⁴⁷ och 1996 års EU-konvention⁴⁸. Man började med att utveckla ett förenklat förfarande för de situationer där den eftersökte samtyckte till utlämningen, 1995 års konvention och fortsatte sedan med resterande frågor för att få till ett smidigare förfarande, 1996 års konvention.⁴⁹

1995 års konvention hade som främsta syfte att förenkla utlämningsförfarandet. Detta skulle ske genom att ett förenklat förfarande skulle införas i de fall den eftersökte samtycker till utlämningen. I de fall där den eftersökte inte samtyckte skulle 1957 års konvention fortsätta att tillämpas.⁵⁰ Vid samtycke kunde riksåklagaren fatta beslut i utlämningsärendet, istället för regeringen som annars var beslutande organ. Dessutom angavs specifika tidsfrister på 20 dagar för beslut och sedan ytterligare 20 dagar för verkställighet av beslutet. För att ytterligare effektivisera förfarandet krävdes ingen dokumentation från den ansökande staten, utan ett intygande om att, till exempel, ett häktningsbeslut finns var fullt tillräckligt. Dessutom kunde individen lämna samtycke till både utvidgad utlämning och vidareutlämning. I det fallet krävdes inget tillstånd av den anmodade staten.⁵¹

1996 års konvention innebar förändringar för de traditionella utlämningsvillkoren. Till exempel så skulle politiska brott inte längre utgöra ett utlämningshinder mellan EU-länderna. Man införde vidare vissa uppluckringar i kravet på dubbel straffbarhet när det handlade om brott som konspiration eller sammanslutning av brottslingar. Sverige valde att reservera sig mot den artikel som innebar en uppmjukning av kravet på dubbel straffbarhet med hänvisning till att det var en principiell nyhet i utomnordiska utlämningsärenden samt att reservationen skulle komma att få liten praktisk betydelse eftersom de gärningar som omfattas av uppmjukningen i allt väsentligt redan är straffbelagda i Sverige.⁵²

⁴⁶ Påle (2003), s.61

⁴⁷ Konventionen 1995 om ett förenklat förfarande för utlämning mellan Europeiska Unionens medlemsstater, SÖ 1998:43

⁴⁸ Konventionen 1996 om utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater, SÖ 2001:49

⁴⁹ Prop. 2000/01:83, s.20

⁵⁰ Prop. 1996/97:88, s.9

⁵¹ Påle (2003), s.65-66

⁵² Prop. 2000/01:83, s.43

En annan nyhet i konventionen var att man inte längre kunde vägra en utlämning enbart på den grunden att den eftersökte personen är medborgare i den anmodade staten. Konventionen medgav dock möjligheter att antingen reservera sig mot bestämmelsen eller att förena utlämnandet av egna medborgare med vissa villkor.⁵³ Sverige valde att villkora utlämningen av svenska medborgare på två sätt. För att utlämning av en svensk medborgare skulle beviljas krävdes att den gärning för vilken utlämning begärs motsvarar brott för vilket enligt svensk lag är föreskrivet fängelse i mer än fyra år. I annat fall krävdes att den eftersökte vid tiden för brottet sedan minst två år stadigvarande hade vistats i den ansökande staten.⁵⁴

Man ansåg det vidare motiverat att preskription och politiska brott alljämt skulle utgöra utlämningshinder för svenska medborgare samt att det inte skulle vara möjligt för en svensk medborgare att avstå från specialitetsprincipens skydd eller från skyddet mot vidareutlämning.⁵⁵

Huvudregeln vid utlämning för lagföring var att personen skulle återföras till Sverige för verkställighet av straffet. För att utlämning för straffverkställighet skulle beviljas skulle krävas att den dömd sedan minst två år räknat från tiden för brottet stadigvarande vistats i den ansökande staten eller att denne samtycker till det.⁵⁶

3.1.3 Rambeslut om en europeisk arresteringsorder

Europeiska kommissionen presenterade den 19 september 2001 ett förslag till rambeslut om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna. Att kommissionen skulle inkomma med ett förslag för ett enklare förfarande för överlämnande, som skulle ersätta utlämningsförfarandet, hade bestämts under Europeiska rådets möte i Tammerfors 1999. Förslaget kom att innebära att det under hösten 2001 bedrevs ett omfattande förhandlingsarbete inom EU. Frågan fick särskild prioritet på grund av terroristattentaten i USA som hade inträffat den 11 september 2001.⁵⁷

Innebörden av förslaget var att i princip all utlämning inom EU skulle ersättas med ett förenklat och effektivare förfarande, där rättsliga myndigheter i en medlemsstat skulle erkänna ett beslut av en annan medlemsstat om lagföring eller verkställighet av straff och därmed överlämna den eftersökte personen. Detta skulle ske efter endast en begränsad prövning och ge uttryck för principen om ömsesidigt erkännande.⁵⁸ Det är dock inte tal om ett fullständigt erkännande utan några

⁵³ Prop. 2000/01:83, s.1

⁵⁴ Prop. 2000/01:83, s.32

⁵⁵ Prop. 2000/01:83, s.34

⁵⁶ Prop. 2000/01:83, s.34

⁵⁷ Prop. 2001/02:118, s.4-5

⁵⁸ Prop. 2001/02:118, s.4

villkor. Detta markeras också av att man i arresteringsorderlagen fortfarande använder ordet ”bevilja” i förhållande till ett överlämnande.⁵⁹

Redan i mitten av december 2001 kunde det vid toppmötet i Laeken konstateras att det fanns en politisk överenskommelse om en europeisk arresteringsorder. Den överenskommelsen avsåg ett utkast till rambeslut som väsentligt skiljde sig från kommissionens ursprungliga förslag. Det var också detta rådets reviderade förslag som sedan godkändes av Europaparlamentet den 6 februari 2002.⁶⁰ Formellt sett hade inget godkännande av Europaparlamentet behövts för antagandet av ett rambeslut. Det kan sägas att denna procedur vidtogs för att undvika kritik mot att rambeslutet alltför hastigt tagits fram i ljuset av terrordåden den 11 september 2001.⁶¹

Rambeslutet antogs slutligen av rådet den 13 juni 2002 och ersätter de tidigare konventionerna om utlämning mellan EU-länderna.⁶²

Rambeslut från EU blir inte automatiskt en del av medlemsstaternas lagstiftningar utan måste först implementeras i de nationella regelverken på ett sådant sätt att rambesluten får en effekt inom unionen. Det är den nationella lagstiftningen som tillämpas, vilket är viktigt för rambeslutens verkan i och med att rambesluten inte har direkt effekt. EU-domstolen har dock slagit fast att när de nationella domstolarna tillämpar nationella regler så ska det så långt som möjligt ske i överensstämmelse med rambeslutets syfte. På det viset har rambeslut indirekt effekt.⁶³

I Sverige införlivade man således rambeslutet i nationell rätt genom arresteringsorderlagen och de tidigare specialbestämmelserna i utlämningslagen för utlämning mellan EU-länder upphörde att gälla.⁶⁴

3.2 EU-avtalet

I juni 2006 undertecknades ett avtal mellan å ena sidan EU:s medlemsstater och å andra sidan Norge och Island, EU-avtalet.⁶⁵ Avtalet träder i kraft när alla avtalsslutande parter (det vill säga alla medlemsstater) har fullgjort det som krävs för att lämna sitt samtycke till avtalet.⁶⁶ Det är därför svårt att säga när avtalet kommer att träda i kraft.⁶⁷ Syftet med avtalet är att förbättra Norge och Islands samarbete med EU:s medlemsstater på

⁵⁹ Asp (2011), s.98

⁶⁰ Prop. 2001/02:118, s.4-5

⁶¹ Int. Criminal Law, s.201

⁶² Suominen (2011), s.79

⁶³ Suominen (2011), s.71

⁶⁴ Prop. 2003/04:7, s.24

⁶⁵ Avtal mellan Europeiska Unionen och republiken Island och konungariket Norge om förfarande för överlämnande mellan Europeiska Unionens medlemsstater och Island och Norge

⁶⁶ Art. 38, EU-avtalet

⁶⁷ Strandbakken (2009), s.363

utlämningsområdet. I och med avtalet skapas ett arresteringsorderförfarande likalydande med rambeslutet om en europeisk arresteringsorder.⁶⁸

Enligt EU-avtalet får staterna fortsätta att tillämpa andra avtal som redan ingåtts om de innebär ett mer fördjupat samarbete än EU-avtalet kräver.⁶⁹ För att Sverige skall kunna tillämpa konventionen i förhållande till Norge och Island krävs således att konventionen är mer eller lika långtgående som EU-avtalet. Vid en jämförelse mellan konventionen och avtalet visar det sig att konventionen är mer eller lika långtgående som avtalet och Sverige kommer att kunna tillämpa konventionen i förhållande till Island och Norge.⁷⁰ Sverige ska följaktligen lämna en underrättelse om att man kommer att tillämpa konventionen.⁷¹

⁶⁸ Prop. 2010/11:158, s.39

⁶⁹ Art. 34.2, EU-avtalet

⁷⁰ Prop. 2010/11:158, s53

⁷¹ Prop. 2010/11:158, s.116

4 En nordisk arresteringsorder

4.1 Bakgrund

Idag har vi ett parallellt system med utlämning/överlämnande inom Norden. Både den nordiska utlämningslagen och arresteringsorderlagen är tillämpliga i Sveriges relation till Danmark och Finland. Att detta är möjligt beror på att det i rambeslutet om en europeisk arresteringsorder är föreskrivet att medlemsstaterna får fortsätta tillämpa andra avtal om dessa möjliggör ett mer djupgående samarbete.⁷²

Systemet för en europeisk arresteringsorder tillämpas mellan Sverige, Finland och Danmark i de fall man inte finner det lämpligare att tillämpa den nordiska utlämningslagen. Den vanligaste orsaken till att man använt sig av arresteringsorderförfarandet istället för det nordiska förfarandet, har varit situationer där det handlar om egna medborgare och en europeisk arresteringsorder kan underlätta eller förenkla en utlämning.⁷³

Sverige, Danmark och Finland underrättade således rådet och kommissionen att man skulle fortsätta att tillämpa den nordiska ordningen i de fall där den nordiska ordningen innebar ett fördjupat samarbete i förhållande till rambeslutet.⁷⁴

När det nordiska justitieministermötet ägde rum på Svalbard i juni 2002 beslutade man att ett reviderat nordiskt utlämningsförfarande åtminstone skulle vara lika effektivt som det för en europeisk arresteringsorder.⁷⁵ På det viset kunde det nya systemet tillämpas fullt ut inom Norden. Inget parallellt system för utlämning/överlämnande skulle längre behövas. För detta krävdes att den nya ordningen var mer långtgående än rambeslutet. Därför ser vi nu en nordisk arresteringsorder som går längre än rambeslutet vad gäller förutsättningar för överlämnande, antal avslagsgrunder, tidsfrister, undantag för egna medborgare samt ökade möjligheter för utvidgat överlämnande och vidareöverlämnande.⁷⁶

Nedan följer en kort introduktion till hur det rättsliga samarbetet mellan de nordiska länderna har utvecklats. Detta för att ge en bild av de förutsättningar som lagt grunden för ett tätt nordiskt samarbete. Vidare kommer uppkomsten av den nuvarande nordiska ordningen för utlämning samt konventionen om en nordisk arresteringsorder att belysas.

⁷² Art. 31.2, rambeslutet

⁷³ Handbok för utlämning inom Norden, s.7

⁷⁴ Mathisen (2010), s.17

⁷⁵ Strandbakken (2009), s.372

⁷⁶ Prop. 2010/11:158, s.60-61

4.1.1 Straffrättsligt samarbete inom Norden

Det rättsliga samarbetet inom Norden tog fart 1872 genom det första Nordiska juristmötet. Redan 1861 hade ett avtal ingåtts mellan Danmark och Sverige om verkställande av domar och beslut i civilrättsliga frågor.⁷⁷ I och med de Nordiska juristmötena började man diskutera harmonisering av de nordiska ländernas lagstiftningar och detta samarbete kom att intensifieras efter andra världskriget.⁷⁸ Det nutida lagstiftningssamarbetet inom Norden bygger på Helsingforsavtalet från 1962.⁷⁹

1948 kom samarbetet att utsträcka sig även till det straffrättsliga området, i form av möten mellan representanter utsända av ländernas justitieministrar.⁸⁰ Även vad gäller de nordiska länderna så var detta en nyhet i det traditionella samarbetet eftersom straffrätten ofta betraktas som en exklusivt nationell angelägenhet. I och med att en nordisk arbetsmarknad hade skapats och passkontrollen vid gränserna hade avskaffats kom detta att skapa en ökad interaktion över landsgränserna. En naturlig konsekvens av detta var ett behov av att även ha ett straffrättsligt samarbete över gränserna.⁸¹

4.1.2 Den nordiska utlämningslagen

Det var i samband med att 1949 års utlänningskommitté år 1951 lade fram förslag till en ny utlänningslagstiftning som man även uppmärksammade behovet av en reform av utlämningslagen.⁸² Diskussionerna ledde fram till 1957 års lag om utlämning för brott. Vid utarbetandet av den nya lagstiftningen så förutsatte man att det behövdes speciella regler kring utlämningsförfarandet mellan de nordiska länderna.⁸³

Vid det nordiska justitieministermötet i Stockholm 1953 beslutade man om ett förenklat förfarande vad gäller utlämning mellan de nordiska länderna. Det hade inom Norden uppkommit ett informellt samarbete med att skicka brottsmisstänkta personer över gränserna på grund av det krångliga konventionssystem som hitintills reglerat utlämningen. Det var viktigt att den nya ordningen inte blev mer ineffektiv än det informella samarbetet och det som skulle eftersträvas var största möjliga enkelhet förenat med ett efterlevande av kravet på rättsäkerhet.⁸⁴

⁷⁷ Wendt (1981), s.258

⁷⁸ Wendt (1981), s.259

⁷⁹ <http://www.norden.org/sv/om-samarbetet/samarbetsomraaden/raettssamarbetet/om-lagstiftningssamarbetet>

⁸⁰ Wendt (1981), s.260

⁸¹ Wendt (1981), s. 267

⁸² Prop. 1957:156, s.8

⁸³ Prop. 1957:156, s.1

⁸⁴ Prop. 1959:72, s.1

I och med att man år 1954 beslutade att ta bort kravet på passkontroll för personer som flyttade mellan de nordiska länderna blev det än mer uppenbart att utlämningsförfarandet måste effektiviseras. Det skulle vara ohållbart att ha ett system där brottslingar kan röra sig fritt mellan länderna medan de rättsliga myndigheterna skulle vara hindrade av landsgränser i sina utredningar.⁸⁵

Den nordiska kommittén enades om att konventionssystemet skulle slopas och varje land skulle införa en lag, med i huvudsak överensstämmande innehåll, om utlämning till de övriga nordiska länderna. Ordningen skulle vara fakultativ och de behöriga myndigheterna skulle pröva utlämningslämplighet i varje enskilt fall. Det skulle alltså inte föreligga något förutsatt krav på utlämning så fort en framställan låg inom ramarna för bestämmelserna om utlämning. Dock skulle som huvudregel en framställan som var lagligen grundad bifallas om inte särskilda skäl talade emot.⁸⁶

I förhållande till den allmänna utlämningslagen kom den nordiska utlämningslagen att innebära ett mer långtgående samarbete. De viktigaste skillnaderna var avskaffandet av kravet på dubbel straffbarhet, de låga strafftrösklarna, möjlighet att utlämna för militära och politiska brott samt möjlighet att i vissa fall utlämna svenska medborgare.⁸⁷

Den nordiska utlämningslagen trädde i kraft 30 juni 1960.⁸⁸

4.1.3 Konventionen om en nordisk arresteringsorder

Konventionen om en nordisk arresteringsorder⁸⁹ syftar till att ytterligare förenkla och effektivisera utlämningsarbetet mellan de nordiska länderna. I likhet med retoriken bakom den europeiska arresteringsordern använder man den ökade organiserade och gränsöverskridande brottsligheten som ett skäl till behovet av en effektiviserad brottsbekämpning. Fri rörlighet för brottslingar kräver fri rörlighet för de rättsliga myndigheter som utreder dessa brott.⁹⁰

Det var vid det nordiska justitieministermötet på Svalbard 25 juni 2002, i ljuset av rambeslutet om en europeisk arresteringsorder, som det beslutades att en nordisk arresteringsorder skulle införas och de gamla nordiska utlämningslagarna skulle revideras. Konventionen antogs på det nordiska

⁸⁵ Strandbakken (2009), s.368

⁸⁶ Prop. 1959:72, s.8-9

⁸⁷ Asp (1998), s.10-13

⁸⁸ Påle (2003), s.45

⁸⁹ Konventionen av den 15 december 2005 om överlämnande mellan de nordiska staterna på grund av brott

⁹⁰ Strandbakken (2009), s.373

justitieministermötet i Skagen den 21 juni 2005 och undertecknades av samtliga nordiska stater i Köpenhamn den 15 december samma år.⁹¹

I likhet med förfarandet för överlämnande enligt en europeisk arresteringsorder bygger konventionen på principen om ömsesidigt erkännande. Detta innebär ett systemskifte i förhållande till dagens fakultativa ordning. Nu *skall* en begäran om överförande bifallas av den verkställande staten så länge ingen avslagsgrund är för handen.⁹²

Konventionen ersätter den nu gällande ordningen mellan de nordiska staterna samt, för Sveriges del, arresteringsorderförfarandet i förhållande till Danmark och Finland.⁹³ Ett parallellt system för utlämning/överlämnande inom Norden är inte längre nödvändigt eftersom den nordiska konventionen innebär ett fördjupat samarbete i förhållande till rambeslutet om en europeisk arresteringsorder.

I propositionen till den nordiska arresteringsorderlagen diskuterade man huruvida det skulle vara lämpligt att införa konventionsåtagandena genom ändringar i den nordiska utlämningslagen. Man fann dock att konventionen medför stora förändringar i struktur och innehåll, vilket skulle kräva betydande omstruktureringar av lagen och därmed passade den nordiska utlämningslagen mindre väl som utgångspunkt.⁹⁴

Man diskuterade vidare om införlivandet lämpligen kunde ske genom ändringar i arresteringsorderlagen. Argument härför var att konventionen och rambeslutet har många gemensamma nämnare vad gäller både struktur och innehåll. Man stannade dock vid att de skillnader som trots allt finns mellan konventionen och rambeslutet bygger på det viktiga förhållandet att de nordiska rättssystemen inte skiljer sig åt i samma höga utsträckning som mellan Sverige och övriga EU-länder. Vidare finns det mellan de nordiska länderna en lång tradition av mycket förtroendefullt samarbete som saknar motsvarighet i Sveriges relation till övriga EU-länder. Omfattande nordiska särlösningar skulle således behövas om man införde konventionen i arresteringsorderlagen. Detta medför en risk för att det blir svårt att överskåda och tillämpa regelverket.⁹⁵

Regeringen konstaterade till sist att en ny lag är den bästa lösningen för att införliva konventionen i svensk rätt. När den nya lagen träder i kraft ska den nordiska utlämningslagen upphävas. På det sättet skapas för överlämnandeförfarandet en enhetlig reglering som blir tydlig och lätt att tillämpa. Man anförde också att arresteringsorderlagen kunde användas som inspiration till den nya lagens utformning.⁹⁶

⁹¹ Prop. 2010/11:158, s.39

⁹² Se ovan, avsnitt 2.2

⁹³ Prop. 2010/11:158, s.40

⁹⁴ Prop. 2010/11:158, s.60

⁹⁵ Prop. 2010/11:158, s.60

⁹⁶ Prop. 2010/11:158, s.61

Den nordiska arresteringsorderlagen träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

4.2 Förhållandet mellan konventionen och rambeslutet

Den nordiska konventionen innebär ett fördjupat samarbete både i förhållande till rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och till den nuvarande nordiska ordningen. De viktigaste skillnaderna mellan konventionen och rambeslutet som man belyser i propositionen är förutsättningarna för överlämnande, specialbestämmelser för egna medborgare, antal avslagsgrunder, tidsfristernas längd samt möjligheter för utvidgat överlämnande.⁹⁷

4.2.1 Strafftrösklar och avslagsgrunder

För att en arresteringsorder ska få utfärdas krävs att det på gärningen kan följa en 12 månaders frihetsberövande åtgärd vad gäller lagföring och fyra månader när det gäller överlämnande för verkställighet.⁹⁸ Rambeslutet ställer vidare upp ett krav på dubbel straffbarhet förutom i de fall där gärningen omfattas av en av de 32 brottstyper som upptas på den så kallade ”listan”.⁹⁹ För att denna lista ska bli tillämplig krävs vidare att gärningen kan medföra en frihetsberövande påföljd i minst tre år. Listan innehåller alltså brottstyper och inte specificerade brott. Ett exempel på det tolkningsutrymme som finns inom ramen för brottstyperna är beteckningen ”deltagande i en kriminell organisation”. Denna beteckning har ingen motsvarighet i svensk lag, men i praktiken skulle exempelvis våldsbrott som skett inom ramen för en kriminell organisation kunna upptas i en arresteringsorder som brottet ”deltagande i en kriminell organisation”.¹⁰⁰

Något krav på dubbel straffbarhet finns inte i konventionen och den upptar inte heller någon egentlig strafftröskel. Det är tillräckligt att gärningen kan leda till frihetsberövande påföljd eller, för straffverkställighet, att en sådan har dömts ut för gärningen.¹⁰¹

De tre obligatoriska avslagsgrunderna, amnesti, ne bis in idem samt att personen måste ha uppnått en viss ålder där den kan ställas till straffrättsligt ansvar återfinns i både konventionen och rambeslutet.¹⁰² Däremot upptar konventionen färre fakultativa vägransgrunder än rambeslutet. I konventionen saknas möjligheten att ställa upp ett krav på dubbel

⁹⁷ Prop. 2010/11:158, s.60-61

⁹⁸ Artikel 2.1, rambeslutet

⁹⁹ Artikel 2.2, rambeslutet

¹⁰⁰ Prop. 2003/04:7, s.58

¹⁰¹ Artikel 2.1, konventionen

¹⁰² Artikel 3(1)-(3) rambeslutet och artikel 4(1)-(3) konventionen

straffbarhet samt att vägra ett överlämnande på grund av åtals- eller påföljdspreskription.¹⁰³

I kommissionens förslag till rambeslutet, där man också förespråkade ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet, ville man inte ta med preskription som en grund för att vägra överlämnande. Som argument för detta framfördes att det skulle vara ologiskt att verkställa ett överlämnande för en gärning som inte var straffbelagd i den egna staten och samtidigt vägra att verkställa överlämnande för en gärning som visserligen utgör brott enligt den egna lagstiftningen men där preskriptionstiden har uppnåtts.¹⁰⁴

Vidare skiljer sig avslagsgrunden vad gäller territorialitet åt mellan de båda regelverken. I rambeslutet upptas i artikel 4(7) två fakultativa avslagsgrunder kopplade till territorialitet, nämligen att gärningen begåtts på det egna territoriet (a) eller att gärningen begåtts utanför det egna territoriet och man saknar möjlighet enligt den nationella lagstiftningen att utöva extraterritoriell jurisdiktion (b).

Konventionen upptar endast en avslagsgrund kopplad till territorialitet. Ett överlämnande får nekas om gärningen begåtts på det egna territoriet *och* att gärningen inte utgör brott enligt den egna lagstiftningen.¹⁰⁵

4.2.2 Tidsfrister

En nordisk arresteringsorder skall handläggas och verkställas inom kortare tidsfrister än de som är fastlagda i rambeslutet om en europeisk arresteringsorder. För beslut om överlämnande föreskrivs i konventionen 3 dagar vid samtycke.¹⁰⁶ I rambeslutet föreskrivs 10 dagar för motsvarande situation.¹⁰⁷ I övriga fall, när samtycke saknas, gäller en tidsfrist på 30 dagar i konventionen och i rambeslutet 60 dagar för motsvarande situation.¹⁰⁸ Tidsfristen för överlämnande är 5 dagar respektive 10 dagar.¹⁰⁹

Att tidsfristerna är väsentligt kortare i de nordiska fallen förklaras av att rättssystemen inom Norden är mycket lika och att det finns ett nära samarbete mellan de rättsliga myndigheterna.¹¹⁰ Trots detta kan det uppstå situationer när ett överlämnande inom tidsfristerna blir omöjligt och för dessa situationer finns undantagsregler i konventionen, ett beslut skall då fattas så snart som möjligt.¹¹¹ Liknande möjlighet återfinns även i rambeslutet, här med en specificerad tidsfrist på 30 dagar.¹¹²

¹⁰³ Dessa avslagsgrunder återfinns i rambeslutet, artikel 4(1) resp. artikel 4(4)

¹⁰⁴ KOM (2001) 522 slutlig, s.17

¹⁰⁵ Artikel 4.2, konventionen

¹⁰⁶ Artikel 14.2, konventionen

¹⁰⁷ Art.17.2, rambeslutet

¹⁰⁸ Art.14.3 respektive art.17.3

¹⁰⁹ Art.19.2 respektive art.23.2

¹¹⁰ Förklaranderapporten, s.7

¹¹¹ Art. 14.4

¹¹² Art.17.4, rambeslutet

4.2.3 Utvidgat överlämnande och vidareöverlämnande

Enligt konventionen finns en möjlighet till accessoriskt överlämnande, det vill säga en möjlighet att inkludera även andra gärningar i överlämnandet, även om inte alla gärningarna når upp till de strafftrösklar som uppställs.¹¹³ Denna möjlighet återfinns inte i rambeslutet.

En person som har överlämnats med stöd av en nordisk arresteringsorder kan i högre utsträckning ställas till ansvar för andra, före överlämnandet, begångna brott än det som omfattades av överlämnandet.¹¹⁴

I konventionen anges som huvudregel att utvidgat överlämnande ska medges om inte ett av de tre undantagen föreligger. Undantagen behandlar fall när någon obligatorisk avslagsgrund föreligger, det handlar om politiskt brott vid överlämnande till/från Island eller om den verkställande staten har meddelat åtalsunderlåtelse eller att gärningen begåtts på den statens territorium.¹¹⁵ Dessa undantag kan dessutom bli inaktuella om personen inte lämnat staten som han eller hon överlämnats till inom 45 dagar eller samtyckt till ett utvidgat överlämnande.¹¹⁶

I rambeslutet är huvudregeln istället att ett utvidgat överlämnande inte får ske såtillvida att inget undantag är för handen. Dessa behandlar till exempel att den eftersökte samtyckt till överlämnandet eller att brottet inte kan leda till fängelse.¹¹⁷

4.2.4 Politiska brott

Traditionellt sett har det faktum att det rör sig om ett politiskt brott utgjort ett utlämningshinder.¹¹⁸ Enligt utlämningslagens sjätte paragraf får utlämning inte ske för politiskt brott. Även enligt den nordiska utlämningslagen utgör politiskt brott ett utlämningshinder, i vart fall får utlämning av en svensk medborgare inte ske för politiskt brott och för övriga gäller ett krav på dubbel straffbarhet.¹¹⁹ Att detta hinder nu slopas ses inte som något problem av regeringen eftersom likheten mellan de nordiska rättssystemen gör att det får begränsad betydelse i praktiken. Det kan snarare ses som något positivt eftersom det tyder på att det nordiska samarbetet fördjupas ytterligare.¹²⁰ Det kan också tyckas omotiverat att det ska finnas ett sådant hinder mellan de nordiska länderna när det inte finns ett

¹¹³ Art.2.2, konventionen

¹¹⁴ Jfr. Art. 27 rambeslutet med art. 23 konventionen

¹¹⁵ Artikel 23:1 a-c, konventionen

¹¹⁶ Art.23.2, konventionen

¹¹⁷ Art.27(3), rambeslutet

¹¹⁸ Träskman (2007), s.25

¹¹⁹ Nordiska utlämningslagen, 4§

¹²⁰ Prop. 2010/11:158, s.65

sådant hinder för utlämning mellan övriga EU-länder i arresteringsorderlagen.

Politiska brott som hinder för utlämnande avskaffades mellan de europeiska länderna redan genom 1996 års EU-konvention om utlämning.¹²¹ För svenska medborgare utgjorde politiska brott dock alltjämt ett utlämningshinder.¹²²

Att ett politiskt brott inte längre utgör ett hinder för utlämning innebär inte att man inte är skyddad mot utlämning i de fall det finns risk för att den som utlämnas kan bli utsatt för politisk förföljelse. I ingressen till rambeslutet anges att inget i rambeslutet får tolkas som ett hinder mot att vägra överlämnande i de fall det finns skäl att tro att arresteringsordern utfärdats för att lagföra någon för dennes politiska uppfattning.¹²³ Denna bestämmelse har visserligen inte uttryckligen tagits in i arresteringsorderlagen men rättsregler som baseras på internationella avtal ska tolkas fördragskonformt, vilket gör att Sverige, om det skulle bli aktuellt, ändå har skäl att neka ett sådant överlämnande.¹²⁴

I både arresteringsorderlagen och den nordiska arresteringsorderlagen anges att ett överlämnande inte får ske om det skulle strida mot den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna.¹²⁵

4.2.5 Transitering

Enligt konventionen får en eftersökt person föras över eller igenom en eller flera andra nordiska staters territorium utan särskilt tillstånd.¹²⁶ Enligt rambeslutet skall en medlemsstat bevilja transport genom sitt territorium under förutsättning att medlemsstaten fått in vissa uppgifter. Det finns även speciella bestämmelser för egna medborgare, där ett tillstånd kan nekas eller kombineras med ett villkor.¹²⁷

4.3 Förhållandet mellan arresteringsorderlagen och den nordiska arresteringsorderlagen

För att få en klar bild av hur stor betydelse dessa bestämmelser får i praktiken är det nödvändigt att även redogöra för hur Sverige har valt att införa rambeslutet respektive konventionen eftersom detta kan skilja sig från

¹²¹ Prop. 2000/01:83, s.29

¹²² Prop. 2000/01:83, s.34

¹²³ Rådets rambeslut, ingress(12)

¹²⁴ Prop. 2010/11:158, s.61

¹²⁵ 2 kap. 4 § 2p., EAOL resp. 2 kap. 4 § 1p., NAOL

¹²⁶ Art.21, konventionen

¹²⁷ Art.25, rambeslutet

huvuddokumenten. Som exempel kan nämnas att den svenska arresteringsorderlagen medger accessoriskt överlämnande, något som inte upptogs som ett krav i rambeslutet.

Nedan behandlas de regelverk som berör ett överlämnande *från* Sverige.

4.3.1 Förhållandet mellan en europeisk och en nordisk arresteringsorder

En europeisk arresteringsorder som utfärdats av en nordisk stat ska enligt den nordiska arresteringsorderlagen betraktas som en nordisk arresteringsorder om den eftersökte befinner sig i Sverige.¹²⁸ Enligt den nuvarande nordiska ordningen måste den utfärdande myndigheten begära att en redan utställd europeisk arresteringsorder istället ska beaktas som en framställan om utlämning enligt den nordiska utlämningslagen.¹²⁹

I samband med att den nordiska arresteringsorderlagen träder i kraft övergår 4:4 i arresteringsorderlagen till att föreskriva att en arresteringsorder utfärdad av en nordisk stat skall betraktas som en nordisk arresteringsorder i de fall den eftersökte befinner sig i Sverige. Att detta ska gälla utan att det behöver begäras av den utfärdande myndigheten har som syfte att underlätta den administrativa delen av arresteringsorderförfarandet.¹³⁰

4.3.2 Strafftrösklar

Både arresteringsorderlagen och den nordiska arresteringsorderlagen föreskriver obligatorisk överlämning så länge ingen avslagsgrund är tillämplig. Förutsättningarna för överlämning skiljer lagarna åt eftersom arresteringsorderlagen kräver att en frihetsberövande påföljd i minst ett år kan utdelas för gärningen vad gäller lagföring och vad gäller verkställighet att minst fyra månaders fängelse har utdömts.¹³¹ Enligt den nordiska arresteringsorderlagen är det tillräckligt att det för gärningen är föreskrivet eller utdömt en frihetsberövande påföljd, det behöver således inte vara minst ett år respektive fyra månader.¹³²

Härutöver finns i arresteringsorderlagen ett krav på dubbel straffbarhet. Kravet på dubbel straffbarhet gäller inte de så kallade ”listbrotten” som finns i bilagan till lagen.¹³³ Den nordiska arresteringsorderlagen uppställer inget krav på dubbel straffbarhet.

¹²⁸ 1 kap. 3§, NAOL

¹²⁹ 4 kap. 4§, EAOL

¹³⁰ Prop. 2010/11:158, s.62

¹³¹ 2 kap. 2 § p.1-2, EAOL

¹³² 2 kap. 2 §, NAOL

¹³³ 2 kap. 2 § 2st., EAOL

4.3.3 Avslagsgrunder

Vad gäller avslagsgrunder så skiljer sig regelverken enbart åt vad gäller bestämmelserna om preskription och villkorat överlämnande. Båda dessa avslagsgrunder återfinns i arresteringsorderlagen men inte i den nordiska arresteringsorderlagen.¹³⁴

Med villkorat överlämnande menas att den verkställande staten, för att bevilja överlämnandet, vill ha en garanti på att personen efter lagföring kommer att återföras för verkställighet av den beslutade påföljden. Bestämmelsen om villkorat överlämnande vid överlämnande för lagföring återfinns i konventionens sjätte artikel och har intagits av de övriga nordiska staterna i sina regleringar. I propositionen anför man som skäl till att man valt att inte införa den avslagsgrunden i den svenska lagen att det idag redan finns en smidig ordning vad gäller överförande av straff enligt den nordiska verkställighetslagen. Trots att den regleringen inte är obligatoriskt utformad så finns det en möjlighet att dessa personer kan få avtjäna ett utdömt straff i Sverige trots att någon garanti inte inhämtats före överlämnandet. Därför gör man den avvägningen att den möjligheten får anses tillräcklig om man väger det mot risken att ett inhämtande av en sådan garanti skulle kunna tynga handläggningen av de nordiska överförandeärendena. Man pekar vidare på att ingen motsvarande bestämmelse finns i den nordiska utlämningslagen.¹³⁵

Vad gäller preskription så finns ingen möjlighet enligt konventionen att åberopa detta som avslagsgrund varpå det inte heller upptas i den nordiska arresteringsorderlagen. Någon bestämmelse om preskription upptas inte heller i den nordiska utlämningslagen.

I arresteringsorderlagen återfinns bestämmelsen om preskription i 2 kap. 5 § 6p. Där anges att överlämnande inte får beviljas om påföljd för gärningen har bortfallit på grund av preskription och detta i kombination antingen med att det har skett på det egna territoriet eller att den eftersökte är svensk medborgare. Att man valt att enbart undanta svenska medborgare från preskriberade gärningar motiveras med att det var på detta sätt som 10§ utlämningslagen utformades efter att man tagit bort preskription som ett hinder för utlämning till andra EU-länder genom en lagändring 2001. Då var skälen till att man behöll hindret vad gäller svenska medborgare att företeelsen att lämna ut egna medborgare utanför Norden fortfarande var relativt ny. Man fann ingen anledning att frånga den bedömningen vid införandet av den europeiska arresteringsordern.¹³⁶ Med tanke på att den europeiska arresteringsordern mynnar ut från det politiska syftet att skapa ett område med frihet, säkerhet och rättvisa där brottsligheten ska behandlas på lika villkor kan det tyckas att den fortsatta särbehandlingen av svenska medborgare, vad gäller preskription, hade behövt motiveras ytterligare.¹³⁷

¹³⁴ 2 kap. 5 § p.6 resp. 2 kap. 3 § p.2, EAOL

¹³⁵ Prop. 2010/11:158, s.76-77

¹³⁶ Prop. 2003/04:7, s.88

¹³⁷ Träskman (2007), s.30

4.3.4 Beslutande myndighet

Beslutande myndighet är i båda lagar tingsrätten men den behöriga åklagaren får i fall där framställan är så bristfällig att den inte kan läggas till grund för prövning direkt avslå ordern. Enligt den nordiska arresteringsorderlagen får åklagaren dessutom fatta beslut om överlämnande i de fall som den eftersökte har samtyckt till överlämnande.¹³⁸

4.3.5 Tidsfrister

Tidsfristerna för beslut och verkställande för en nordisk arresteringsorder är kortare än för en europeisk. För beslut om överlämnande gäller vid samtycke tre dagar respektive 10 dagar, i övriga fall 14 respektive 30 dagar.¹³⁹

Tidsfristen för tingsrättens beslut när samtycke saknas är kortare än vad konventionen medger. Att man stannade för 14 dagar istället för de 30 dagar som föreslås i artikel 14 i konventionen motiveras i propositionen med att ärenden enligt den nordiska utlämningslagen vanligtvis stannat inom ett par veckor. Undantaget de fall som gått vidare till regeringen.¹⁴⁰

Även tidsfristen för tingsrättens beslut när det handlar om en europeisk arresteringsorder är kortare än de 60 dagar som medgivits i rambeslutet. Att man valde att stanna vid 30 dagar beror på målsättningen att ett ärende ska avgöras snarast möjligt eftersom den eftersökte oftast är frihetsberövad. Det skall vidare finnas en möjlighet att överklaga till två instanser inom den absoluta tidsgräns på 90 dagar som rambeslutet uppställer. Med detta i beaktande tycks 30 dagar vara ett mer rimligt alternativ för tingsrättens beslut.¹⁴¹

Det bör här också nämnas att prövningstillstånd krävs för överklagan till hovrätten enligt den nordiska arresteringsorderlagen och en motsvarande ändring införs även i arresteringsorderlagen.¹⁴² Att man valt att kräva prövningstillstånd beror på att det annars kan bli svårt att hålla de snäva tidsfrister som föreskrivs i konventionen samt att erfarenheten från arresteringsorderlagen, där prövningstillstånd inte krävs, har varit att tidsfristen blivit svår att hålla när beslutet överklagas. Kritik har riktats mot Sverige i detta avseende.¹⁴³

¹³⁸ 5 kap. 1 §, EAOL resp. 4 kap. 1 §, NAOL

¹³⁹ 4 kap. 3 §, NAOL resp. 5 kap. 3 §, EAOL

¹⁴⁰ Prop. 2010/11:158 s.97-98

¹⁴¹ Prop. 2003/04:7, s.126-127

¹⁴² 4 kap. 9 § 2 st., NAOL resp. 5 kap. 9 § 2st., EAOL

¹⁴³ Prop. 2010/11:158 s.99

Vad gäller verkställande av överlämnandet så gäller enligt huvudregeln att det ska ske fem dagar från att beslutet vunnit laga kraft, respektive 10 dagar för en europeisk arresteringsorder.¹⁴⁴

Att tidsfristerna är kortare i den nordiska arresteringsorderlagen motiveras med att den prövning som görs i nordiska ärenden är mer begränsad och att samarbetet mellan myndigheterna är snabbare och mer informellt.¹⁴⁵

4.3.6 Utvidgat överlämnande och vidareöverlämnande

En begäran om utvidgat överlämnande och vidareöverlämnande hanteras enligt arresteringsorderlagen i princip som en ny arresteringsorder. Ärendet prövas således enligt de förutsättningar som uppställs för övriga framställningar.¹⁴⁶ När det är fråga om vidareutlämning till tredje stat prövas frågan av regeringen enligt lagen om utlämning för brott.¹⁴⁷

Enligt den nordiska arresteringsorderlagen krävs för *utvidgat överlämnande* enbart att det inte föreligger hinder i form av åtalsunderlåtelse eller att gärningen begåtts på svenskt territorium och inte motsvarar brott enligt svensk lag.¹⁴⁸ Vad gäller *vidareöverlämnande* inom Norden krävs inget tillstånd och för vidareöverlämnande eller vidareutlämning till övriga länder gäller samma regler som i arresteringsorderlagen.¹⁴⁹

Den nordiska arresteringsorderlagen är till stor del en kopia av arresteringsorderlagen vad det gäller utformning och innehåll. De viktigaste skillnaderna är avsaknaden av kravet på dubbel straffbarhet, den lägre strafftröskeln, möjligheten att vidareöverlämna en person till en annan nordisk stat utan tillstånd, tidsfristerna för förfarandet samt att åklagaren i de nordiska fallen vid samtycke direkt kan besluta om överlämnande utan föregående prövning av domstol.

4.4 Förhållandet mellan den nordiska utlämningslagen och den nordiska arresteringsorderlagen

Till att börja med ska konstateras att 1959 års reglering är ett fakultativt regelverk. Det innebär att en utlämningsframställan kan avslås när den anses olämplig i ett enskilt fall trots att den ligger inom ramarna för

¹⁴⁴ 5 kap. 1 §, NAOL resp. 6 kap. 1 §, EAOL

¹⁴⁵ Prop. 2010/11:158, s.98

¹⁴⁶ 6 kap. 8 §, EAOL

¹⁴⁷ 6 kap. 9 §, EAOL

¹⁴⁸ 5 kap. 7 §, NAOL

¹⁴⁹ 5 kap. 8 §, NAOL

bestämmelserna om utlämning. Att den beslutande myndigheten har en diskretionär prövningsrätt för med sig att ett stötande resultat kan undvikas i det enskilda fallet. I den nya lagen förutsätts å andra sidan att ett överlämnande ska ske i de fall där ingen avslagsgrund är tillämplig.¹⁵⁰

Nedan kommer de skillnader som finns mellan den nordiska utlämningslagen och den nordiska arresteringsorderlagen att belysas.

4.4.1 Strafftrösklar

Enligt båda regelverken krävs att ett strängare straff än böter är för handen för att utlämning ska bli aktuellt, både vad gäller överlämnande för lagföring och verkställighet.¹⁵¹ I den nordiska utlämningslagen finns dock speciella strafftrösklar för svenska medborgare som saknar motsvarighet i den nordiska arresteringsorderlagen. För att en svensk medborgare ska få utlämnas krävs enligt den nuvarande ordningen antingen att den eftersökte i minst två år stadigvarande vistats i den begärande staten eller att det i Sverige på gärningen kan följa fängelse i minst fyra år.¹⁵² Inget krav på dubbel straffbarhet förekommer.

Kravet på dubbel straffbarhet avskaffades mellan de nordiska länderna när 1959 års lag infördes. Förslaget mötte mycket kritik men stöttades av departementschefen på den grunden att det råder stor rättslikhet mellan de nordiska länderna. Dessutom kan de stötande situationer som ändå uppkommer korrigeras tack vare att den fakultativa utformningen tillåter att en utlämning inte efterges även om den visserligen faller inom lagens tillämpningsområde.¹⁵³ Liknande betänkligheter framfördes av Uppsala Universitet i dess remissyttrande angående den nordiska arresteringsorderlagen. Man påpekar att ett helt avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet i kombination med en obligatorisk ordning onekligen kan komma att bidra till vissa stötande situationer. Bland annat nämns som exempel att en svensk åklagare begär att en dansk medborgare överlämnas för brott mot den svenska lagstiftningen vad gäller köp av sexuella tjänster och ringa narkotikabrott.¹⁵⁴

4.4.2 Avslagsgrunder

Den nuvarande ordningen innehåller enbart ett fåtal avslagsgrunder vilket kan förklaras av att det är en fakultativ ordning. Även om en ansökan om

¹⁵⁰ Prop. 2010/11:158, s. 43

¹⁵¹ 3§ NordL resp. 2 kap. 2 §, NAOL

¹⁵² 2§, NordL

¹⁵³ Prop. 1959:72, s.29-30

¹⁵⁴ Remissyttrande Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala Universitet, 2010-10-18, Dnr JURFAK 2010/33, s.2. Se även Strandbakken (2009) s.373 där Strandbakken nämner just det förhållandet att danska och norska medborgare kan komma att bli överlämnade till Sverige för brott mot sexköpslagen (6:11 BrB) även om det inte är ett brott i varken Danmark eller Norge. Sedan den artikeln skrevs har det rättsliga läget förändrats i Norge där det numera är olagligt att köpa sexuella tjänster inte bara i Norge utan även utomlands.

utlämning faller inom de lagliga ramarna finns alltid en möjlighet att neka utlämning om särskilda skäl är för handen. Avslagsgrunderna återfinns i 4-6§§ och berör politiska brott, meddelad dom eller åtalsunderlåtelse samt pågående lagföring. I 7§2st finns en möjlighet att ställa upp ytterligare villkor som anses erforderliga i samband med beviljande av utlämningen.

Politiskt brott som hinder för utlämning återfinns inte i den nya lagen. Som redan antytts har dock desto fler avslagsgrunder införts genom den nordiska arresteringsorderlagen. Dessa återfinns i 2:3-5;

- ordern är så pass bristfällig till form eller innehåll att den inte kan läggas till grund för prövning av överlämningsfrågan¹⁵⁵

Ett överlämnande skulle strida mot;

- EKMR,
- bestämmelser om immunitet eller privilegier,
- villkor som uppställts vid överlämnade till Sverige
- den eftersökte ska överlämnas till annan stat eller internationell domstol¹⁵⁶
- den gärning som eftersökts för har begåtts innan den eftersökte fyllt 15 år.
- gärningen omfattas av nåd
- dom har meddelats för gärningen i ett nordiskt land eller inom EU,
- åtalsunderlåtelse
- pågående lagföring
- gärningen har begåtts i Sverige samt motsvarar inte brott enligt svensk lag¹⁵⁷

När det gäller överlämnande för verkställighet får en svensk medborgare inte överlämnas om personen begär att påföljden ska verkställas i Sverige.¹⁵⁸ Någon sådan avslagsgrund återfinns inte i den nordiska utlämningslagen. Enligt den nordiska verkställighetslagen¹⁵⁹ råder dock principen att en nordbo ska verkställa ett fängelsestraff i sitt hemland även om han eller hon har dömts i en annan nordisk stat.¹⁶⁰

4.4.3 Beslutande myndighet

Beslutande myndighet är i den nordiska utlämningslagen lokal åklagare när personen har samtyckt till utlämning. I övriga fall beslutar riksåklagaren så länge inte beslutet måste fattas av regeringen.¹⁶¹ Regeringen fattar alltid

¹⁵⁵ 2 kap. 3 §, NAOL

¹⁵⁶ 2 kap. 4 § 1-4 p., NAOL

¹⁵⁷ 2 kap. 5 § 1-7 p., NAOL

¹⁵⁸ 2 kap. 6 §, NAOL

¹⁵⁹ Lag (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

¹⁶⁰ Prop. 2010/11:158 s.43

¹⁶¹ 15§, NordL

beslut när det rör sig om politiska brott, konkurrerande framställningar eller en svensk medborgare.¹⁶² Enligt 15a§ ska regeringen inhämta yttrande från HD innan beslut i ärendet meddelas ifall särskilda skäl föreligger.

I den nordiska arresteringsorderlagen föreskrivs att åklagaren har behörighet att direkt avslå en order om den är bristfällig i den utsträckning som anges i 2:3. Åklagaren får även besluta i fråga om överlämnande när den eftersökte samtyckt till överlämnandet. I övrigt ska tingsrätten fatta beslut.¹⁶³ Regeringen fattar beslut i fall av vidareutlämning till en stat utanför Norden eller Europeiska unionen.¹⁶⁴

För att det inte, i förhållande till den gamla ordningen, ska innebära ett mindre effektivt förfarande att låta tingsrätten bli beslutande myndighet, med den möjlighet att överklaga till ytterligare två instanser som det innebär, krävs prövningstillstånd för att överklaga till hovrätten enligt 4:9.¹⁶⁵ För att ytterligare effektivisera förfarandet valde man att begränsa tidsfristen för överklagande till en vecka.¹⁶⁶ Detta innebär kortare tid för överklagande än vad som medges i rättegångsbalken, där föreskrivs tre veckor.¹⁶⁷

4.4.4 Tidsfrister

Den nordiska utlämningslagen innehåller inga bestämda tidsfrister vad gäller varken beslut om utlämning eller verkställande av beslut om utlämning men föreskriver att det ska göras så snart det kan ske.¹⁶⁸ Vidare föreskrivs i 10 § att åklagaren skyndsamt skall verkställa erforderlig utredning och om åklagaren inte meddelar beslut om utlämning så skall handlingarna skyndsamt överlämnas till riksåklagaren.¹⁶⁹

I den nya lagen föreskrivs, i fall av samtycke, en tidsfrist på tre dagar vad gäller beslut om överlämnande och i övriga fall 14 dagar.¹⁷⁰ Att man stannade för 14 dagar istället för de 30 dagar som föreslogs i artikel 14 i konventionen motiveras i propositionen med att ärenden enligt den nordiska utlämningslagen vanligtvis stannat inom ett par veckor. Detta gäller inte de fall som gått vidare till regeringen där handläggningstiden varit längre.¹⁷¹

För verkställande av beslutet gäller fem dagar från att beslutet om överlämnande har vunnit laga kraft.¹⁷²

¹⁶² Prop. 2010/11:158, s.49

¹⁶³ 4 kap. 1 §, NAOL

¹⁶⁴ 5 kap. 8 §, NAOL

¹⁶⁵ Prop. 2010/11:158, s.99

¹⁶⁶ Prop. 2010/11:158, s.100

¹⁶⁷ 51 kap. 1 §, RB

¹⁶⁸ 16 §, NordL

¹⁶⁹ 15 §, NordL

¹⁷⁰ 4 kap. 3 §, NAOL

¹⁷¹ Prop. 2010/11:158, s.97-98

¹⁷² 5 kap. 1 §, NAOL

4.4.5 Utvidgat överlämnande/utlämning och vidareutlämning/överlämnande

Enligt den nordiska arresteringsorderlagen skall en åklagare ge tillstånd att åtala för andra gärningar än de som omfattades av den nordiska arresteringsordern. Om inte hinder föreligger på grund av att åtalsunderlåtelse meddelats för gärningen eller att gärningen begåtts i Sverige och inte motsvarar brott enligt svensk lag.¹⁷³

Enligt den nordiska utlämningslagen får ett utvidgat utlämnande i princip inte medges för svenska medborgare. När det gäller utlämningar så är de enda skälen till att neka utvidgat utlämnande en tidigare meddelad dom, åtalsunderlåtelse eller att det handlar om ett politiskt brott.¹⁷⁴

Vad gäller vidareöverlämnande så får det ske utan tillstånd till en annan nordisk stat. När det gäller vidareöverlämnande till en annan stat inom EU prövar tingsrätten det enligt bestämmelserna i arresteringsorderlagen. Gäller det slutligen ett överlämnande till en stat utanför Norden/EU ska framställan prövas av regeringen.¹⁷⁵

Enligt den nordiska utlämningslagen prövar regeringen frågan om vidareutlämning till en annan nordisk stat enligt 18§ och vidareutlämning till en stat utanför Norden får som huvudregel inte ske.¹⁷⁶

¹⁷³ 5 kap. 7 §, NAOL

¹⁷⁴ 7 §, NordL

¹⁷⁵ 5 kap. 8 §, NAOL

¹⁷⁶ Prop. 2010/11:158, s.50

5 Mervärdet av en arresteringsorder

5.1 Den europeiska arresteringsordern i praktiken

Den europeiska arresteringsordern har blivit ett väl utnyttjat system för överföring av brottsmisstänkta mellan EU-länderna och troligtvis en framgång sett ur ett effektivitetsperspektiv.¹⁷⁷ År 2009 mottog Sverige 93 arresteringsorder och 87 av dessa personer överlämnades, varav tretton var svenska medborgare. 43 av de eftersökta personerna samtyckte till överlämnandet.¹⁷⁸ Före rambeslutets ikraftträdande hade man i Sverige ett tjugotal utlämningsärenden i varje riktning.¹⁷⁹

Då den europeiska arresteringsordern har fungerat som förebild för den nordiska arresteringsordern kan det vara av intresse att se hur systemet fungerat i praktiken. Nedan följer ett avsnitt med en presentation av de åtgärder som kommissionen ansett behövliga för att ge rambeslutet ytterligare genomslagskraft. På detta följer ett avsnitt där en diskussion förs kring om de problem som framförts även kan bli aktuella i de nordiska fallen.

5.2 Områden som kräver mer arbete

Enligt den rapport¹⁸⁰ som kommissionen lämnade till europaparlamentet och rådet förra året angående hur genomförandet av den europeiska arresteringsordern har fungerat så har responsen från de som tillämpar arresteringsordern i praktiken varit både positiv och negativ. Vad gäller den negativa responsen så har det framförallt framförts betänkligheter kring att vissa medlemsländer använder arresteringsordern för relativt ringa förseelser samt att skyddet för den enskildes processuella rättigheter i vissa fall blir lidande.¹⁸¹

Rådet antog 2009 en resolution¹⁸² med en färdplan för att få bukt på den snedvridning som uppkommit av att åtgärder som vidtagits för att underlätta att väcka åtal har accelererat medan åtgärder för att skydda enskildas

¹⁷⁷ Träskman (2007), s.35

¹⁷⁸ Int. Criminal Law, s.200

¹⁷⁹ Prop. 2003/04:7, s.163

¹⁸⁰ KOM (2011) 175 slutlig

¹⁸¹ KOM (2011) 175 slutlig, s.6

¹⁸² Rådets resolution av den 30 november 2009. EUT C 295,4.12.2009

processuella rättigheter har släpat efter. De prioriterade åtgärder som tas upp i färdplanen är följande¹⁸³;

- Rätt till översättning och tolkning
- Rätt till information om rättigheter och om åtal
- Juridisk rådgivning och rättshjälp
- Kommunikation med släktingar, arbetsgivare och konsulära myndigheter
- Särskilda skyddsåtgärder för utsatta misstänkta eller åtalade personer (personer som inte kan förstå innebörden av förfaranden på grund av till exempel ålder, mental eller fysisk kondition).
- En grönbok om häktning (i denna skall behandlas lämpliga åtgärder för att undvika överdrivet långa perioder av frihetsberövande i samband med domstolsförfarande).

Kring vissa av dessa åtgärder har steg redan tagits för att uppnå resultat. Ett direktiv om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden antogs av Europaparlamentet och rådet i oktober 2010. Utredningen kring hur detta direktiv skall införlivas i svensk rätt ska redovisas sista juli 2012.¹⁸⁴

Ett förslag till direktiv om rätt till information i brottmål har lagts fram av Europaparlamentet och rådet. Till detta finns två bilagor med rättighetsinformation (Letter of Rights), den ena särskilt för förfaranden enligt en arresteringsorder.¹⁸⁵ I denna föreskrivs bland annat att man har rätt till en advokat.¹⁸⁶

Ett led i att förbättra häktningssituationen för en misstänkt är antagandet av rådets rambeslut om erkännande av beslut om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande. Detta ska göra det möjligt för en brottsmisstänkt person att leva i sin normala miljö, dock som föremål för en övervakningsåtgärd, i väntan på sin rättegång i en utländsk medlemsstat. Genomförandedatum är 1 december 2012.¹⁸⁷

Vidare har kommissionen tagit fram en grönbok om häktning där man inleder ett offentligt samråd på grundval av tio frågor som ställs i grönboken.¹⁸⁸ Frågorna berör frihetsberövande både före och efter rättegång och omfattar samspelet mellan frihetsberövande och instrumenten för genomförande av principen om ömsesidigt erkännande. Kommissionen vill både ha svar på hur detta regleras i de nationella lagstiftningarna och hur man på bästa sätt borde reglera det för att förstärka det ömsesidiga

¹⁸³ Rådets resolution av den 30 november 2009, s.3

¹⁸⁴ Dir. 2011:118 Genomförande av EU-direktivet om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden

¹⁸⁵ KOM (2010) 392

¹⁸⁶ Bilaga II, punkt B.

¹⁸⁷ KOM (2011) 175, s.7

¹⁸⁸ KOM (2011) 327

förtroendet. Syftet med frågorna är att undersöka till vilken grad frågor om frihetsberövande inverkar på det ömsesidiga förtroendet. Kommissionen betonar att för att systemet om ömsesidigt erkännande ska kunna fungera effektivt krävs att ett reellt ömsesidigt förtroende existerar mellan medlemsstaternas rättsliga myndigheter. Det är därför av stor vikt att medlemsstaterna har kunskap om varandras straffrättssystem.¹⁸⁹ Frågeformuläret vänder sig till rättstillämpare, andra verksamma inom rättsväsendet, akademiska kretsar, relevanta icke-statliga organisationer och offentliga myndigheter.¹⁹⁰ De svar som inkommit till grönbokens frågeformulär har offentliggjorts på kommissionens hemsida.¹⁹¹

För att kunna fortsätta tillämpa arresteringsordern krävs att det ömsesidiga förtroendet säkerställs. Kommissionen prioriterar därför att stärka de processuella rättigheterna genom minimiregler för misstänkta eller tilltalade i brottmål. De tidigare nämnda åtgärderna är ett led i detta. Vidare har kommissionen gjort ett tillägg i handboken om arresteringsordern som behandlar proportionalitet.¹⁹² Att inte missbruka arresteringsordern utan istället använda den proportionerligt är viktigt för att inte undergräva det ömsesidiga förtroendet. Därför anser kommissionen att medlemsstaterna måste vidta positiva åtgärder för att få rättstillämpare att använda sig av den reviderade handboken som vägledning för hur proportionalitetstestet bör användas.¹⁹³ Anmärkningarna i handboken är endast rekommendationer och således inte bindande för medlemsstaterna. I handboken erinras dock de rättsliga myndigheterna om sin skyldighet att tolka sin nationella lagstiftning i enlighet med rambeslutet.¹⁹⁴

5.3 Koppling till den nordiska ordningen för utlämning

Som tidigare nämnts är utlämningsförfarandet enligt den nordiska utlämningslagen fakultativt, det finns alltså ingen skyldighet att utlämna. Trots att utlämningslagen är fakultativ har utlämning inte nekats i något av de nordiska länderna på annan grund än de få vägransgrunder som finns. Till exempel kan nämnas utlämning av egna medborgare då det aktuella brottet varit sådant att utlämning inte varit rättsligt möjlig.¹⁹⁵ Att så är fallet kan förklaras av att det finns ett reellt ömsesidigt förtroende mellan de rättstillämpande myndigheterna i de nordiska länderna. Man har därför inte funnit anledning att neka en utlämning på andra grunder än att det varit rättsligt omöjligt.

¹⁸⁹ KOM (2011) 327, s.2

¹⁹⁰ KOM (2011) 327, s.13

¹⁹¹ http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/110614_en.htm

¹⁹² 17195/1/10, COPEN 275, Reviderad handbok för utfärdande av europeisk arresteringsorder, s.14, avsnitt 3.

¹⁹³ KOM (2011) 175, s.9

¹⁹⁴ Rev. Handbok, s. 3, fotnot 1

¹⁹⁵ Remissyttrande Riksåklagarens kansli, Rättsavdelningen/Internationellt samarbete, 2010-10-15, Dnr ÅM-A 2010/1165, s.1

Att det mellan de nordiska länderna existerar ett ömsesidigt förtroende beror på många faktorer. Bland annat att de nordiska länderna har stora likheter vad gäller språk, kultur, lagstiftning och kriminalpolitik.¹⁹⁶ Det ömsesidiga förtroendet gör att ett system för utlämning kan bygga på en reell vilja att samarbeta och vara flexibel för att uppnå bästa möjliga resultat.¹⁹⁷ Om den gemensamma lagstiftningen bidrar till ett ömsesidigt förtroende, eller om det är en produkt av detsamma kan visserligen diskuteras.¹⁹⁸

Det nära samarbetet är ingen nyhet men var initialt informellt och legaliserades först genom lagen från 1959. Detta för att utlämningsförfarandet skulle uppfylla en acceptabel nivå av rättssäkerhet.¹⁹⁹ Att man då valde en fakultativ ordning för utlämning återspeglar att det existerar ett reellt förtroende för att de andra länderna vill samarbeta och att ett annat nordiskt land inte skulle vägra utlämning i större utsträckning än att det var omöjligt enligt den egna lagstiftningen.²⁰⁰

I praktiken tycks finnas ett utbrett förtroende mellan de rättsliga myndigheter som arbetar med den nordiska utlämningen. Detta återspeglas i åklagarmyndighetens remissyttrande till den nordiska arresteringsorderlagen. Där framförs att tvångsvis förflyttning mellan länder inom Norden av personer misstänkta för brott inte är mer ingripande än sådan förflyttning inom ett och samma nordiska land.²⁰¹

Att detta förtroende verkligen existerar tyder på att få av de problem som framförts vad gäller effektivitet och tveksamheter kring enskildas processuella rättigheter vid tillämpandet av den europeiska arresteringsordern kan tänkas bli aktuella vad gäller den nordiska arresteringsordern.

Som tidigare nämnts är den viktigaste skillnaden mellan den gamla nordiska ordningen och den nya arresteringsorderlagen den obligatoriska utformningen. Den obligatoriska utformningen som bygger på principen om ömsesidigt erkännande är beroende av ett reellt ömsesidigt förtroende för att fungera väl i praktiken.²⁰² I och med att ett reellt förtroende existerar mellan de nordiska länderna så torde den obligatoriska ordningen ha alla förutsättningar att fungera väl. Dock kvarstår det faktum att det trots många

¹⁹⁶ Suominen (2011), s.41, 64

¹⁹⁷ Mathisen (2010), s.7

¹⁹⁸ Träskman (1997), s.273, I artikeln berörs Corpus Juris-förslaget och i sammanfattningen skriver Träskman; ”Att med centraliserat tvång försöka enhetliga straffrätten och straffprocessrätten inom EU skapar inte det förtroende mellan staterna och mellan staternas myndigheter som förutsätts för gemensamma aktioner mot brottslighet. Av egen erfarenhet vet vi att den nordiska straffrättsliga gemenskapen inte är ett resultat av gemensam lagstiftning, utan att lagstiftningen är ett resultat av ömsesidigt förtroende och långvarig politisk gemenskap.”

¹⁹⁹ Mathisen (2010), s.7

²⁰⁰ Mathisen (2010), s.8

²⁰¹ Remissyttrande Riksåklagarens kansli, Rättsavdelningen/Internationellt samarbete, 2010-10-15, Dnr ÅM-A 2010/1165, s.1

²⁰² Suominen (2006), s.611

likheter i de nordiska lagstiftningarna fortfarande finns vissa inte obetydliga skillnader.²⁰³ Som exempel har tidigare nämnts den danska lagstiftningen vad gäller ringa narkotikabrott och prostitution som skiljer sig från den svenska. En diskutabel situation kan då tänkas uppkomma om en svensk åklagare begär att en dansk medborgare överlämnas till Sverige på grund av ett sådant brott.²⁰⁴

5.4 Mervärdet av en nordisk arresteringsorder

Syftet med att införa en nordisk arresteringsorder är att ytterligare effektivisera det nordiska samarbetet för utlämning. I och med att den nordiska ordningen har fungerat väl så kan man fråga sig om den nordiska arresteringsordern ytterligare kan effektivisera den redan välfungerande nordiska ordningen. Det finns dock faktorer som talar för att en viss effektivisering kommer äga rum. En sådan faktor är att systemet fått en obligatorisk utformning och att ett överlämnande därmed inte kan nekas om ingen avslagsgrund föreligger. Detsamma gäller för det förhållandet att överlämnande av egna medborgare har underlättats.²⁰⁵

Att man avskaffat de specialbestämmelser som finns för svenska medborgare i kombination med att politiskt brott som utlämningshinder slopats innebär att regeringens roll försvinner i utlämningsärendena. Detta gör att fler ärenden, så länge den eftersökte samtycker, kan beslutas direkt av åklagaren och detta talar för ett smidigare förfarande. Under en sexårsperiod var det elva ärenden som avgjordes av regeringen, så dess betydelse för effektiviteten kan anses ringa.²⁰⁶

Den nya ordningen har vidare fört med sig bestämda, och relativt snäva tidsfrister. Enligt den nuvarande ordningen föreskrivs inga bestämda tidsfrister, men lagen föreskriver på ett flertal ställen att handläggning och verkställande ska ske ”skyndsamt”.²⁰⁷ Att man valde 14 dagar för tingsrättens beslut om överlämnande i den nordiska arresteringsorderlagen motiveras i propositionen av att det redan är inom ungefär denna tidsram som beslut fattas enligt den nuvarande ordningen.²⁰⁸ Detta talar för att förfarandet redan är effektivt trots avsaknad av lagreglering. Att det nu införs bestämda riktlinjer torde dock bidra till att samtliga fall handläggs med målsättningen att det ska ske inom utsatta tidsfrister.

²⁰³ Mathisen (2010), s.25

²⁰⁴ Se ovan avsnitt 3.3.2

²⁰⁵ Mathisen (2010), s.24

²⁰⁶ Prop. 2010/11:158, s.120

²⁰⁷ 10, 15 och 16 §§, NordL

²⁰⁸ Prop. 2010/11:158, s.97-98

När den eftersökte samtycker kan beslut om överlämnande beslutas direkt av åklagare och i annat fall gäller enligt den nya ordningen att ärendet skall överlämnas till tingsrätten. Enligt den tidigare ordningen kunde ärendet då överlämnas till riksåklagaren. Att ärendet nu per automatik skall överlämnas till tingsrätten för prövning är något som kan ha en negativ inverkan på effektiviteten i förfarandet och möjligheten att hålla sig inom de tidsfrister (de korta tidsfristerna talar ju annars för en effektivisering) som har ställts upp.²⁰⁹ Det uttrycktes också i remissvaren en viss oro från domstolarnas sida att de skulle tilldelas en ny arbetsuppgift trots att de redan har en tung arbetsbelastning. Att man ändå valde den lösningen motiveras i propositionen av att avsaknaden av en möjlighet till att överklaga ett beslut taget av en åklagare kan ifrågasättas ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Det ansågs vidare svårmotiverat att en eftersökt person enligt arresteringsorderlagen har en sådan rättighet till domstolsprövning och att en eftersökt i ett nordiskt fall inte skulle ha samma rättighet.²¹⁰ Vidare påpekar man att antalet utlämningsärenden förväntas vara begränsade, de senaste sex åren har de uppgått till 50-70 per år och av dessa har regeringen fattat beslut i totalt elva.²¹¹ I långt mer än hälften av fallen har samtycke lämnats.²¹² Även enligt den nya ordningen kommer åklagaren att kunna besluta i överlämnandefrågan om den eftersökte samtycker. Detta innebär att det torde vara mindre än hälften av fallen som av åklagaren kommer att anmälas till tingsrätten.

Tittar man på utvecklingen efter övergången till systemet för en europeisk arresteringsorder så innebar det visserligen att mängden ärenden ökade rejält.²¹³ I propositionen till den nordiska arresteringsorderlagen anser man dock att inget talar för att antalet ärenden kommer att öka. Man betonar också att även om handläggningen av nordiska överlämnandeärenden innebär nya arbetsuppgifter så kommer det att ske enligt regler som är bekanta för domstolarna genom RB:s och arresteringsorderlagens reglering.²¹⁴ Domstolarnas bekvämlighet med överlämnandeärenden enligt en europeisk arresteringsorder verkar dock inte helt klar.²¹⁵

Den obligatoriska utformningen har medfört att fler avslagsgrunder har införts i förhållande till den tidigare ordningen som enbart innehåller ett fåtal avslagsgrunder. Man kan fråga sig om de många avslagsgrunderna skulle kunna ha en negativ inverkan på effektiviteten vad gäller att säkerställa överlämnande. Mot detta kan dock ställas att det enligt den gamla ordningen alltid gick att vägra utlämning om det ansågs opassande i det enskilda fallet medan det nu enligt den nya ordningen enbart kan nekas

²⁰⁹ Int.Criminal law, s.238

²¹⁰ Prop. 2010/11:158, s.79

²¹¹ Prop. 2010/11:158, s.120

²¹² Prop. 2010/11:158, s.78

²¹³ Se ovan, avsnitt 5.1

²¹⁴ Prop. 2010/11:158, s.120

²¹⁵ Se 9927/1/08, COPEN 102, Report on Sweden, "The expert team was left with the impression that whereas prosecutors receive appropriate training on EAW matters in general terms, judges seem to lack training to a certain extent. The issue of the shortage of specific and regular training for judges showed up repeatedly during the interviews.", s.39

på vissa, specifika grunder. Denna möjlighet att vägra utlämning på någon annan, övrig grund tycktes visserligen inte heller ha utnyttjats i någon större utsträckning.²¹⁶

Det skulle kunna innebära en viss möjlighet till effektivisering att det nu föreskrivs i den nordiska arresteringsorderlagen att en nordisk arresteringsorder får översändas genom Schengens informationssystem för eftersökning.²¹⁷ Om man börjar använda sig av SIS i större utsträckning så kan det ge en viss effekt på själva förfarandet för överlämnande.²¹⁸

Sammanfattningsvis kan den nordiska arresteringsordern komma att innebära en viss effektivisering i förhållande till den nuvarande ordningen, även om det enbart är i begränsad utsträckning. Det är också möjligt att man hade kunnat gå ännu längre än vad man nu gjort när man använt den europeiska arresteringsordern som förebild för utformningen av den nordiska arresteringsordern. Eftersom det europeiska samarbetet bygger på andra förutsättningar än det nordiska kan man tänka sig att ett mer framåtsträvande och avancerat samarbete hade varit möjligt mellan de nordiska länderna.²¹⁹

5.5 Den nordiska arresteringsorderns framtida påverkan på den europeiska arresteringsordern

Som angivits ovan bygger den europeiska arresteringsordern på den nordiska utlämningslagstiftningen och den nordiska arresteringsordern bygger på den europeiska arresteringsordern. Det kan därför tänkas att man senare kommer att inspireras av den nordiska arresteringsordern vid framtida effektiviseringar av den europeiska arresteringsordern. Det skulle kunna innebära ett fullständigt avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet för att ytterligare leva ut principen om ömsesidigt erkännande. Det kan dock tyckas svårt att se detta ske inom en snar framtid eftersom steget kanske aldrig var lika stort för de nordiska länderna, där strafflagstiftningarna i stort

²¹⁶ Se ovan, avsnitt 4.2

²¹⁷ 3 kap. 2§ 2 st.

²¹⁸ Mathisen (2010), s.24

²¹⁹ Wersäll (2006), s.123. Wersäll ställer sig kritisk till att man använt rambeslutet som utgångspunkt för en effektivisering av det nordiska utlämningsförfarandet och anser att detta lämpligare skulle ha skett genom att effektivisera och förenkla de samnordiska utlämningslagarna. Detta eftersom det europeiska samarbetet bygger på helt andra, inte lika förmånliga, förutsättningar än det nordiska samarbetet. Wersäll menar att det tack vare de unika förutsättningarna skulle finnas möjlighet till ett gränslöst Norden där de nordiska länderna skulle acceptera myndighetsutövning på det egna territoriet av de övriga nordiska ländernas brottsutredande myndigheter. En inte lika positiv bild av betydelsen av det nordiska rättsliga samarbetet framförs av Träskman i artikeln "Var finns forsete?" där han på s.131 skriver att "... det nordiska rättsliga samarbetets guldålder är avslutad".

överensstämmer, som det skulle vara för många europeiska länder.²²⁰ Ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet med en möjlighet för medlemsstaterna att upprätta en förteckning över brott för vilka en arresteringsorder inte skulle verkställas togs upp i kommissionens förslag till rambeslutet.²²¹ Detta förslag gick inte igenom till den slutliga versionen av rambeslutet vilket betyder att man inte kunde nå en kompromiss vad gäller detta på EU-nivå. Logiken bakom ett krav på dubbel straffbarhet bygger på staters suveränitet och rätt att forma landets lagar efter de normer som är de rådande. Att tvingas använda sin suveräna makt och utlämna en person för att uppehålla andra staters normer som strider mot det egna landets är svårt att rättfärdiga. Exempel på skillnader i normer mellan de europeiska ländernas strafflagstiftning är Irlands synsätt på abort och Nederländernas tillåtande syn på cannabisbruk.²²² Det kan också sägas att kravet på dubbel straffbarhet är en förlängning av legalitetsprincipen vilken skall ge en garanti för till exempel ett krav på förutsägbarhet. Att en inhemsk domstol skall besluta om den ingripande åtgärd som ett överlämnande innebär, utan att den fördöms enligt den inhemska lagstiftningen går således inte att rättfärdiga.²²³

En annan dimension till kravet på dubbel straffbarhet och överlämnandet av en person till en stat för lagföring för en gärning som inte utgör brott i Sverige är den situation där den eftersökte personen begär att påföljden senare skall komma att verkställas här. Konsekvensen blir då att man tar in personen i svenskt fängelse för att verkställa påföljden för en gärning som inte utgör brott enligt svensk lag.²²⁴ Desto mer harmoniserade ländernas lagstiftning är, desto mindre blir risken för uppkomsten av dylika diskutabla situationer.

Inte heller vad gäller nivån på strafftrösklar tycks det europeiska samarbetet ha nått tillräckligt långt för att sänka dessa till den nordiska nivån. Den nivå man valt på strafftrösklar utgör en funktion som skyddsnät för att ett överlämnande, som innebär ett starkt tvångsmedel för den enskilde, inte ska behöva genomlidras för en mindre allvarlig företeelse. Det är även en spärr för att inte belasta de rättsliga funktioner som aktiveras vid ett ärende om överlämnande i för stor utsträckning. Eftersom man redan tycks ha problem med att den europeiska arresteringsordern används på ett oproportionerligt sätt så är det inte troligt att man inom en snar framtid skulle sänka nivån inom EU till den nordiska nivån.²²⁵ Däremot så kan det finnas utrymme för att sänka nivån något.²²⁶

I rambeslutet finns ingen bestämmelse som tillåter accessoriskt överlämnande. Detta är infört i konventionen om den nordiska

²²⁰ Mathisen (2010), s.24

²²¹ KOM (2001) 522 slutlig, 2001/0215 (CNS), s.26

²²² Sliedregt (2009), s.52

²²³ Träskman (1989), s.153

²²⁴ Träskman (2007), s.35

²²⁵ Se ovan, avsnitt 4.1

²²⁶ Mathisen (2010), s.28

arresteringsordern, artikel 2, och även i den svenska arresteringsorderlagen, 2:2 3st. Att även införa detta i den europeiska arresteringsordern kan väl motiveras med att ett överlämnande kan tyckas ytterligare motiverat om det behövs för inte bara ett, utan flera lagöverträdelser, där såklart det ena brottet fortfarande uppfyller de krav som finns på gärningens svårighetsgrad.²²⁷ Att man tagit in den möjligheten i den svenska lagstiftningen, trots att det inte var föreskrivet i rambeslutet, kan ses som en indikation på att det kan vara något som inte skulle vara svårt att kompromissa om i övriga medlemsländer.

Vad gäller vidareöverlämnande så går den nordiska konventionen längre än rambeslutet. Vidaröverlämnande till andra nordiska länder kan ske utan tillstånd av den stat som först överlämnade den eftersökte. I de europeiska fallen gäller att en ny prövning måste göras mot de vägransgrunder som finns. Anledningen till att detta kan fungera i de nordiska länderna är att lagstiftning och tillämpning är så pass lika att chansen är liten att ett nordiskt land skulle ha vägrat överlämnande i ett fall där ett annat hade beviljat det. Den grad av homogenitet som finns mellan de nordiska länderna finns dock inte på samma sätt mellan de europeiska länderna.²²⁸

En annan skillnad är tidsfristerna och dess betydelse för effektiviteten för förfarandet. Den nordiska arresteringsordern föreskriver väsentligt kortare tidsfrister än vad rambeslutet gör och frågan är då om de europeiska tidsfristerna skulle kunna förkortas ytterligare för att effektivisera förfarandet. Att man i Sverige redan valde att förkorta tidsfristerna för de fall när samtycke saknas, när man införde rambeslutet i svensk rätt talar i en lovande riktning. Tittar man på statistik från rådets arbetsgrupp för straffrättsligt samarbete så tycks de nuvarande tidsfristerna innebära varierande utmaningar. År 2009 var den genomsnittliga tiden för beslut om överlämnande 16 dagar, vid samtycke och 48,6 dagar när samtycke saknas.²²⁹ Detta ställs mot rambeslutets 10 dagar respektive 60 dagar. I ungefär hälften av fallen så samtyckte den eftersökte personen till överlämnandet.²³⁰ Intressant att påpeka i sammanhanget är att det, enligt kommissionen, innan införandet av arresteringsordern tog i genomsnitt ett år att utlämna en eftersökt person.²³¹

I praktiken kan det dock uppkomma extremfall vad gäller tidsfristerna. Som exempel kan nämnas det i media mycket uppmärksammade målet kring Julian Assange. Svensk åklagare har där försökt att få Julian Assange överlämnad till Sverige för lagföring sedan november 2010. Från att Assange greps i december 2010 tog det nästan tre månader tills beslut fattades om överlämnande i slutet av februari 2011. Eftersom Assange har

²²⁷ Mathisen (2010), s.28

²²⁸ Mathisen (2010), s.32

²²⁹ KOM (2011) 175 slutlig, för statistik se bilaga 1. På sidan 10 påpekas att det finns avsevärda brister i det statistiska materialet. Detta beror på flera faktorer, bland annat att alla medlemsstater inte lämnat uppgifter systematiskt samt viss underrapportering av överträdelser av tidsfristerna.

²³⁰ KOM (2011) 175 slutlig, bilaga 1

²³¹ KOM (2011) 175 slutlig, s.3

överklagat besluten i samtliga instanser har det nu gått 18 månader sedan han greps och den engelska högsta domstolen har fortfarande inte fattat beslut i frågan. Han blev visserligen frisläppt mot borgen nästan omgående och det kan tänkas att beslutet hade påskyndats om han suttit frihetsberövad.²³²

Generellt behöver samarbetet med den europeiska arresteringsordern etablera sig till en högre grad och det kräver ett fortlöpande arbete med att få de villkor som finns att fungera bättre innan det kan bli tal om ett mer långtgående samarbete i stil med de nordiska länderna.²³³ Kanske är det inte nödvändigt med nya regler för att uppnå en högre grad av effektivitet utan lösningen kan ligga i att bättre förstå och utnyttja de medel som redan finns.²³⁴ Den nordiska arresteringsordern kommer kanhända inte influera en direkt omarbetning av den europeiska arresteringsordern men den kan inspirera andra länder, med liknande geografiska och kulturella förutsättningar, till samarbeten som går längre än det europeiska.²³⁵ Ett fördjupat regionalt samarbete på det straffrättsliga området är något som uppmuntras inom EU, artikel 31(2) tillåter medlemsstaterna att ingå avtal som går utöver det europeiska samarbetet. Trots detta var det tanken på att bilaterala avtal i alltför hög grad skulle komplicera och försvåra det utlämningssamarbete som fanns, som drev på framtagandet av en gemensam europeisk arresteringsorder.²³⁶ Det kan inte uteslutas att den nordiska lagstiftningen på så vis kommer att få betydelse för samarbetet mellan de europeiska länderna och detta är inte nödvändigtvis önskvärt med tanke på att det mellan EU-länderna inte finns den grad av ömsesidigt förtroende som det nordiska samarbetet bygger på.²³⁷ Det tycks från de nordiska ländernas sida finnas en önskan om att styra i vilken riktning det europeiska samarbetet skall gå.²³⁸

²³²För kronologi i Assangeärendet, se Åklagarmyndighetens hemsida;

<http://www.aklagare.se/Media/Assangearendet/Kronologi-i-Assangearendet/>

²³³ Int. Criminal law, s. 238

²³⁴ Wersäll (2005), s.881

²³⁵ Mathisen (2010), s.33

²³⁶ KOM (2001) 522 slutlig, s.3

²³⁷ Remissyttrande Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala Universitet, 2010-10-18, Dnr JURFAK 2010/33, s.1

²³⁸ I kommissionens förslag till rambeslutet (KOM (2001) 522 slutlig) förespråkade man ett flertal element som återfinns i den nordiska ordningen för utlämning, till exempel avskaffandet av ett krav på dubbel straffbarhet. Detta förslag infördes som bekant inte i rambeslutet till slut. Men i och med att man valt att utforma den nordiska konventionen på samma sätt som rambeslutet för man den nordiska och den europeiska ordningen närmare varandra. Intressant är också Dan Frändes bidrag i Festskrift till Suzanne Wennberg- ”Mot ett enhetligt nordiskt brottsbegrepp”. På sidan 90 argumenterar han för en harmonisering av de nordiska strafflagarna och att när EU väl tar sig an straffrättens allmänna läror så ska det ske med Corpus Nordicus som förebild. I detta resonemang finns en underliggande tro på att EU onekligen så småningom kommer att slå sig in på detta område och då vill man vara den som styr utvecklingen.

6 Avslutande reflektion

Syftet med denna uppsats har varit att beskriva interaktionen mellan det nordiska samarbetet och det europeiska samarbetet när det handlar om överlämnande på grund av brott. Jag har försökt att skapa en bild av hur de olika samarbetenas förutsättningar har kommit att påverka dess resultat. Då den nordiska arresteringsordern i stort är en kopia av den europeiska arresteringsordern har det varit intressant att undersöka hur väl fungerande den har varit i praktiken. Eftersom ett mönster har kunnat utrönas där de båda samarbetena växelvis har påverkat varandra har det också förts en diskussion kring vad denna växelverkan kan tänkas få för konsekvenser härnäst. Detta har jag gjort genom att besvara följande frågeställningar:

- Vilka skillnader finns mellan de olika regelverken?
- Finns det problem med den europeiska arresteringsordern? Vilka är i så fall dessa? Kan dessa bli aktuella även vid överlämnande mellan de nordiska länderna?
- Vilket mervärde har den nordiska arresteringsordern i förhållande till den nuvarande ordningen?
- Kan den nordiska arresteringsordern influera den europeiska arresteringsordern till ytterligare förändringar?

Kortfattat kan sägas att den viktigaste skillnaden mellan konventionen och rambeslutet är att konventionen innebär ett mer fördjupat samarbete i och med att ett överlämnande enligt konventionen inte möter lika många hinder som ett överlämnande enligt det europeiska rambeslutet. Avsaknaden av ett krav på dubbel straffbarhet och låga strafftrösklar gör att redan förutsättningarna för ett överlämnande enligt konventionen kan omfatta fler situationer. Detta är naturligt med tanke på att det nordiska samarbetet bygger på andra förutsättningar än det europeiska samarbetet.

Det nordiska samarbetet på det rättsliga området går tillbaka mer än hundra år i tiden. Samarbetet bygger på, utöver det gynnsamma geografiska läget, att det mellan länderna föreligger språkliga, kulturella och religiösa likheter. Mellan de nordiska länderna har ett samarbete uppkommit på grund av ett behov och en vilja att samarbeta. Detta har kunnat ske effektivt tack vare att ett verkligt förtroende föreligger för övriga länders myndigheter och rättssystem.

Det nordiska samarbetets förmånliga förutsättningar förklarar också uppkomsten av de skillnader som finns mellan arresteringsorderlagen och den nordiska arresteringsorderlagen. Dessa skillnader överensstämmer, naturligt nog, i stort med de skillnader som finns mellan konventionen och rambeslutet.

Vad gäller den nordiska arresteringsorderlagen och den nuvarande nordiska ordningen för utlämning kan sägas att den viktigaste skillnaden är att man lämnar det fakultativa förfarandet bakom sig och övergår till ett obligatoriskt system för överlämnande. Den nordiska utlämningslagen innehåller få avslagsgrunder. Dock medges att en utlämning avslås även om ingen avslagsgrund är för handen, om särskilda skäl finns för att neka. Den nya lagen innehåller desto fler avslagsgrunder men här skall istället överlämnande ske om ingen avslagsgrund är för handen. En nyhet är också att bestämda tidsfrister införs och att särbestämmelser vad gäller utlämning av egna medborgare försvinner.

Det är tydligt att konventionen om en nordisk arresteringsorder bygger på rambeslutet om en europeisk arresteringsorder. I doktrinen har det uttryckts viss besvikelse över att den europeiska arresteringsordern har fått bli en förebild för den nordiska arresteringsordern. Det framförs att en annan, mer förutsättningslös effektivisering av nordiska utlämningsärenden hade kunnat uppnås.

I uppsatsen diskuteras hur väl systemet med den europeiska arresteringsordern har fungerat i praktiken samt om de problem som man har stött på kan komma att bli aktuella även i de nordiska ärendena. Den europeiska arresteringsordern har kommit att användas flitigt och på så vis har den varit ett uppskattat verktyg för straffrättsligt samarbete över landsgränserna. Ibland tycks den dessvärre ha använts lite väl flitigt och utan en känsla av proportion i förhållande till den gärning som begåtts. Detta har väckt irritation hos flera medlemsländer. Det har också framförts att vissa brister finns vad gäller regleringen på EU-nivå av enskildas processuella rättigheter. Därför har medlemsstaterna upplevt att man inte helt kan lita på att dessa tillfredsställs enligt vissa medlemsstaters nationella lagstiftningar.

De problem som framförts vad gäller tillämpningen av den europeiska arresteringsordern handlar i grund och botten om att lagstiftning och rättssystem skiljer sig väsentligt åt i de olika EU-länderna. Mellan de nordiska länderna har likhet i lagstiftning och rättssystem uppkommit genom ett hundraårigt samarbete. Det är därför föga troligt att liknade problem skulle uppstå vid tillämpningen av den nordiska arresteringsordern.

Det är också intressant att föra en diskussion kring vilket mervärde den nordiska arresteringsordern kan tänkas få i förhållande till den nuvarande nordiska ordningen som redan tycks vara mycket välfungerande. Syftet med införandet av konventionen är att uppnå en ökad grad av effektivitet. De snäva tidsfristerna, avskaffandet av de hinder som fanns för utlämning av svenska medborgare och politiska brott samt den obligatoriska utformningen kan innebära en viss förbättring. Den fakultativa ordningens möjlighet att neka utlämning på annan grund än de lagliga förutsättningarna verkar dock inte ha utnyttjats i någon större grad.

Det kan tänkas att det endast är i begränsad utsträckning som den nordiska arresteringsordern kommer att effektivisera det nordiska utlämningsförfarandet. En positiv aspekt med det nya förfarandet är att det inte längre kommer behövas något parallellt system för överlämnande/utlämning. Att så är fallet med dagens ordning beror på att den europeiska arresteringsordern i viss mån ska tillämpas i förhållande till Danmark och Finland. Nu är den nordiska arresteringsorderlagen mer långtgående än arresteringsorderlagen i alla situationer och den nordiska arresteringsorderlagen kan således tillämpas mellan de nordiska länderna i alla situationer av överlämnande.

Den europeiska arresteringsordern bygger på den nordiska ordningen för utlämning och den nordiska arresteringsordern har i sin tur inspirerats av den europeiska arresteringsordern. Detta mönster gör det intressant att diskutera ifall det kan tänkas att denna växelverkan fortsätter i form av en vidareutveckling av den europeiska arresteringsordern i linje med den nordiska arresteringsordern.

Vad gäller avskaffandet av kravet på dubbel straffbarhet så är det inte troligt att medlemsstaterna är redo att ta det steget än. Att man inom Norden valde att göra så möjliggjordes av att det mellan de nordiska länderna föreligger ett reellt ömsesidigt förtroende. Ett ömsesidigt förtroende är en förutsättning för att principen om ömsesidigt erkännande ska kunna realiseras fullt ut.

Strafftrösklar fungerar som ett skyddsnät för att ett ingripande av svår karaktär, vilket ett tvångsvis överlämnande innebär för den enskilde, ska stå i proportion till den gärning som begåtts. Det finns vissa problem med ett oproportionerligt användande av den europeiska arresteringsordern. Tills man kommit till bukt med detta problem tycks det inte lämpligt att sänka strafftrösklarna till den nordiska nivån.

Även vad gäller vidareöverlämnande krävs det troligtvis ett mer utvecklat förtroende eller en mer harmoniserad lagstiftning för att detta skall kunna ske utan tillstånd, som i de nordiska fallen.

En situation där den nordiska arresteringsordern kan bli, och kanske rent av borde bli, en förebild för den europeiska arresteringsordern är när det gäller möjlighet för accessoriskt överlämnande. Detta är redan infört i den svenska arresteringsorderlagen och det kan tänkas att ett överlämnande kan framstå mer välmotiverat om det sker för inte bara ett, utan flera begångna brott.

I generella ordalag krävs att det europeiska samarbetet för överlämnande får tid att etablera sig ordentligt innan man ger sig in på att fördjupa det ytterligare. Om det inte var möjligt för inblandade stater att ställa upp olika sorters villkor så skulle det straffrättsliga samarbetet fungera smidigare, det är uppenbart. Dock finns även skäl för de begränsningar till samarbetet som man valt att ställa upp. Med hjälp av lite tid kan det komma att uppstå ett fördjupat samarbete naturligt, precis som det nordiska samarbetet.

Avslutningsvis så verkar den nordiska arresteringsordern tillföra marginella skillnader vad gäller effektiviteten i de nordiska utlämningsärendena. Alla förbättringar är visserligen bra, även om de bara är små. Dock kan diskuteras om dessa små förbättringar inte hade kunnat uppnås lite lättare genom förändringar i existerande lagstiftning, genom att till exempel ta bort de specialbestämmelser som finns för svenska medborgare i den nordiska utlämningslagen. Samt justera de andra bestämmelser som krävs för att de nordiska bestämmelserna i alla avseenden ska vara mer långtgående än rambeslutet. Detta för att det såklart är smidigare att alltid kunna tillämpa samma regler vid utlämningsärenden i förhållande till Danmark och Finland. Så varför valde man att helt göra om strukturen? Jag tror personligen att man velat bli det exempel som EU kommer att följa när man ytterligare fördjupar det straffrättsliga samarbetet. Ju mer lika de nordiska och de europeiska bestämmelserna är, både vad gäller innehåll och struktur desto lättare blir det att argumentera för att det är ett system som lätt går att applicera på det europeiska samarbetet. Det är viktigt att den gränsöverskridande brottsbekämpningen får möjlighet att effektiviseras i den mån det går att fastställa att brottslighet över gränserna ökar. Min förhoppning är dock att man med tiden låter det straffrättsliga samarbetet inom EU mogna och satsar på att åtgärda de områden där rambeslutet mött kritik, innan man ytterligare fördjupar överlämnandesamarbetet till ett så långtgående samarbete som det nordiska innebär.

Att det mellan EU-länderna inte föreligger det ömsesidiga förtroende som krävs för att fullständigt leva ut principen om ömsesidigt erkännande tycker jag blir tydligt när man tittar på ”Julian Assange-fallet”. Fallet speglar ett extremfall av de situationer som kan uppkomma med en europeisk arresteringsorder. Både vad gäller de tidsfrister som skall hållas men även vad gäller de problem som uppstår i ett system som bygger på principen om ömsesidigt erkännande, när ett reellt förtroende inte föreligger. Det som är uppe vid prövning i engelska högsta domstolen är nämligen om svensk åklagare varit behörig att utfärda en europeisk arresteringsorder, vilket tyder på ett visst misstroende från Englands sida vad gäller det svenska rättssystemet. Jag har svårt att se att ett dylikt fall skulle dyka upp på bordet om det hade att göra med en utlämning från till exempel Norge till Sverige.

Mervärdet av den nordiska arresteringsordern kanske inte är just en väsentlig skillnad i förfarandets effektivitet. Istället får de nordiska länderna, genom att agera en god förebild, styra det europeiska samarbetets fortsatta utveckling.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Proposition 1957:156, *med förslag till lag om utlämning för brott*

Proposition 1959:72, *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge m.m.*

Proposition 1978/79:80, *om godkännande av tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen och den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål, m. m*

Proposition 1996/97:88, *ett förenklat utlämningsförfarande mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen*

Proposition 2000/01:83, *Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention om utlämning*

Proposition 2001/02:118, *Sveriges antagande av rambeslut om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna*

Proposition 2003/04:7, *lag om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder*

Proposition 2010/11:158, *lag om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder*

SOU 2011:71, *Utlämning*

Dir. 2011:118, *Genomförande av EU-direktivet om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden*

Övrigt

Konventionen av den 15 december 2005 om överlämnande mellan de nordiska staterna på grund av brott (nordisk arresteringsorder), bilaga till prop. 2010/11:158

Remissyttrande, Överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala Universitet, 2010-10-18, Dnr JURFAK 2010/33

Remissyttrande, Överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder, Riksåklagarens kansli, Rättsavdelningen/Internationellt samarbete, 2010-10-15, Dnr ÅM-A 2010/1165

Rättsavdelning, Internationella enheten, *Handbok om överlämnande enligt en europeisk arresteringsorder*, oktober 2007

Sveriges internationella överenskommelser

SÖ 1959:65 Europeiska utlämningskonventionen. Paris den 13 december 1957

SÖ 1976:27 Tilläggsprotokoll till den europeiska utlämningskonventionen. Strasbourg den 15 oktober 1975

SÖ 1979:13 Andra tilläggsprotokollet till den europeiska utlämningskonventionen. Strasbourg den 17 mars 1978

SÖ 1998:43 Konvention upprättad på grundval av artikel K.3 i fördraget om Europeiska unionen om ett förenklat förfarande för utlämning mellan Europeiska Unionens medlemsstater. Bryssel den 10 mars 1995

SÖ 2001:49 Konvention upprättad på grundval av artikel K.3 i fördraget om Europeiska unionen om utlämning mellan Europeiska unionens medlemsstater. Dublin den 27 september 1996

EU

Avtal mellan Europeiska unionen och Republiken Island och Konungariket Norge om förfarande för överlämnande mellan Europeiska unionens medlemsstater och Island och Norge, EUT L 292, 21.10.2006

Kommissionen:

KOM (2001) 522 slutlig, Förslag till rådets rambeslut om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna

KOM (2010) 392 slutlig, Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om rätten till information i brottmål

KOM (2011) 175 slutlig, Rapport från kommissionen till Europaparlamentet och Rådet om genomförandet sedan 2007 av rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna

KOM (2011) 327 slutlig, Stärkande av det ömsesidiga förtroendet inom det europeiska rättsliga området – en grönbok om tillämpningen av EU:s straffrättsliga lagstiftning på frågor som rör frihetsberövande

Europeiska unionens råd:

Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna, EGT L 190, 18.7.2002, s. 1-18.

Rådets resolution av den 30 november 2009 om en färdplan för att stärka misstänkta eller åtalade personers processuella rättigheter vid straffrättsliga förfaranden, EUT C 295, 4.12.2009, s. 1-3.

Evaluation report on the fourth round of mutual evaluations "the practical application of the European arrest warrant and corresponding surrender procedures between member states"-Report on Sweden, 9927/1/08, COPEN 102

Reviderad handbok för utfärdande av europeisk arresteringsorder, 17195/1/10, COPEN 275

Litteratur

Böcker

Asp, P., *Nordic Judicial Co-operation in Criminal Matters*, Uppsala, 1998

Asp, P., *Internationell straffrätt*, Iustus, 2011

Asp, P., Cameron, I., Påle- Bartes, K., Thunberg Schunke, M., Wong, C., *International Criminal Law from a Swedish Perspective*, Intersentia, 2011

Gröning, L., *EU, staten och rätten att straffa – Problem och principer för EU:s straffrättsliga lagstiftning*, Linda Gröning och Santéus Förlag, 2008

Påle, K., *Villkor för utlämning*, Iustus, 2003

Suominen, A., *The principle of mutual recognition in cooperation in criminal matters. A study of the principle in four decisions and in the implementation legislation in the Nordic Member States*, Intersentia, 2011

Thunberg Schunke, M., *Internationell rättslig hjälp i brottmål inom EU-effektivitet v. rättsäkerhet*, Iustus, 2004

Wendt, F., *Cooperation in the Nordic countries- Achievements and Obstacles*, Almqvist & Wiksell, 1981

Artiklar

Frände, Dan, *Mot ett enhetligt nordiskt brottsbegrepp?* I Festskrift till Suzanne Wennberg, Norstedts juridik, 2009

Mathisen, Gjermund, *Nordic Cooperation and the European Arrest Warrant: Intra-Nordic Extradition, the Nordic Arrest Warrant and Beyond*, Nordic Journal of International Law 79, 2010, 1–33,

Nilsson, Hans G. *Ömsesidigt erkännande*, SvJT 2005, s. 892

Sliedregt, Elies, *The dual criminality requirement*, I Keijzer, N. och van Sliedregt, E., *The European Arrest Warrant in Practice*, T.M.C. Asser Press, 2009

Strandbakken, Asbjørn, *Extradition between Nordic Countries and the new Nordic Arrest Warrant*, I Keijzer, N. och van Sliedregt, E., *The European Arrest Warrant in Practice*, T.M.C. Asser Press, 2009

Suominen, Annika, *Ömsesidigt erkännande av rättsliga beslut som hörnsten i det europeiska straffrättsliga samarbetet?*, JFT 6/2006, s. 607–616

Träskman, Per-Ole, *Should we take the condition of double criminality seriously?*, NTfK, 1989, Tillæg s.135-152

Träskman, Per-Ole, *“Corpus juris”- Ett frestande eller ett främmande förslag till en enhetlig europeisk rättssfär?*, NTfK, 1997, s. 262-274

Träskman, Per-Ole, *Vad gör vi med den europeiska kriminalpolitiken?*, SvJT 2005 s. 859

Träskman, Per-Ole, *Den europeiska arresteringsordern i Sverige- med några utblickar till Danmark och Finland*, NTfK, 2007, s. 18-39

Wersäll, Fredrik, *Straffrättsligt samarbete i ett gränslöst Norden*, NTfK, 2006, s. 122-126

Internet

Kommissionens hemsida, angående svar till grönboken om häktning:
http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/110614_en.htm
(2012-05-20)

Nordiska rådets hemsida, angående straffrättsligt samarbete inom Norden:
<http://www.norden.org/sv/om/samarbetet/samarbetsomraaden/raettssamarbetet/om-lagstiftningssamarbetet>
(2012-05-07)

Åklagarmyndigheten hemsida, angående kronologi i Assange-ärendet:
<http://www.aklagare.se/Media/Assangearendet/Kronologi-i-Assangearendet/>
(2012-05-12)